

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra pracovního práva a práva sociálního zabezpečení

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Zaměstnanecké dílo

Barbora Lutovská

Plzeň 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem následující text práce zpracovala sama, bez cizí pomoci a za využití všech uvedených publikací.

.....

Barbora Lutovská

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucí diplomové práce paní JUDr. et PaedDr. Janě Lindové, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady a vstřícné jednání při zpracování mé diplomové práce.

Obsah

1	Úvod.....	6
2	Historický vývoj autorského práva.....	9
2.1	Historie autorského práva.....	9
2.2	Historie autorského práva na území ČR.....	12
3	Pojmy autorského práva.....	14
3.1	Autorské právo a principy jeho ochrany.....	14
3.2	Autorské dílo.....	19
3.3	Smlouvy v autorskoprávní oblasti.....	22
3.3.1	Smlouva o dílo.....	22
3.4	Licence.....	24
4	Zaměstnanecké dílo.....	28
4.1	Znaky zaměstnaneckého díla.....	28
4.1.1	Existence autorského díla.....	28
4.1.2	Existence zákonem definovaného vztahu mezi autorem a další osobou.....	29
4.1.3	Pracovněprávní vztah.....	29
4.1.4	Služební vztah.....	32
4.1.5	Vztahy v rámci obchodních korporací.....	33
4.1.6	Dílo bylo vytvořeno ke splnění povinností vyplývajících z výše uvedeného vztahu.....	34
4.2	Fiktivní zaměstnanecká díla.....	37
5	Ochrana zaměstnaneckých děl.....	41
5.1	Autorskoprávní ochrana.....	41
5.2	Oprávnění autora.....	42
5.2.1	Právo na poskytnutí licence autorovi.....	42
5.2.2	Právo na přiměřenou dodatečnou odměnu.....	44

6	Majetková práva k zaměstnaneckému dílu	47
6.1	Výkon majetkových práv zaměstnavatelem	47
6.2	Odlišení práva výkonu majetkových práv od převodu práv a licence	52
6.3	Osobnostní práva autora	54
7	Závěr	58
	Resumé	61
8	Seznam použitých zdrojů	62
8.1	Monografie, publikace, sborníky	62
8.2	Právní akty	63
8.3	Soudní rozhodnutí	63
8.4	Elektronické zdroje.....	63

1 Úvod

Autorské právo lze pokládat za specifické odvětví práva, které spadá do oblasti soukromého práva a zjednodušeně lze uvést, že se věnuje úpravě právních vztahů tvůrců a uživatelů k autorským dílům. V rámci autorského práva jsou definovány pojmy ve sféře práva duševního vlastnictví, kromě toho jsou pochopitelně rovněž vymezena práva a povinnosti při užívání děl, která vznikla na základě jedinečné tvůrčí činnosti. Za základní pramen autorského práva lze pokládat zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Autorský zákon rozlišuje v rámci ust. § 2 odst. 1 díla literární, jiná umělecká a vědecká. Je třeba doplnit, že kategorii děl literárních není možné vnímat coby samostatný druh autorských děl, jelikož jde pouze o specifickou kategorii děl uměleckých. Vzhledem k tomu je možné pronést, že ze strany autorského zákona jsou v podstatě rozlišovány pouze dva základní druhy děl, a to konkrétně díla umělecká a vědecká, přitom díly uměleckými mohou být především díla literární. Z hlediska tématu je pak důležitá zejména skutečnost, že autorská díla mohou vznikat i v rámci pracovněprávních vztahů dle zákoníku práce, pak se jedná o takzvaná zaměstnanecká díla.

Zaměstnanecké dílo tedy představuje specifický typ autorského díla, které jeho autor vytvořil v rámci plnění povinností v zaměstnání. K takovému dílu pak zpravidla vykonává majetková autorská práva daný zaměstnavatel, a tedy nikoliv autor tohoto díla, který od zaměstnavatele za výkon své pracovní činnosti získává mzdu nebo plat. Uvedené však nemusí platit v situaci, kdy bylo dané dílo vytvořeno na základě jednorázové smlouvy o dílo (na objednávku). Zaměstnanecká díla tedy v podstatě představují podstatě „běžná“ autorská díla – může jím být libovolné dílo ve smyslu ust. § 2 autorského zákona. Nicméně zvláštností v tomto ohledu je, že ke vzniku těchto děl dochází v rámci jistého specifického závazkového vztahu mezi autorem a jedincem, pro kterého je dané dílo tvořeno. Zaměstnanecká díla požívají stejné autorskoprávní ochrany jako libovolná jiná autorská díla, jsou tedy specifická pouze s ohledem na zmíněný majetkoprávní uživatelský rozdíl závazkově-právní povahy.

Vzhledem k aktuálnosti a významu uvedené problematiky společně s potřebou podrobněji prozkoumat specifika právní úpravy zaměstnaneckých děl jsem zvolila právě toto téma coby téma následující diplomové práce. Diplomová práce se tedy zaměřuje na problematiku platné legislativní úpravy zaměstnaneckého díla v tuzemské právní úpravě a jejím základním cílem je detailněji představit platnou právní úpravu zkoumané oblasti a poskytnout čtenáři práce ucelený výklad zaměstnaneckého díla coby významného institutu autorskoprávní ochrany.

Diplomová práce je za účelem dosažení cíle práce rozdělena do několika základních kapitol a souvisejících podkapitol. V rámci práce bude popsán nejprve historický vývoj oblasti autorského práva, kdy bude v rámci samostatné podkapitoly práce vymezena rovněž historie autorského práva na území České republiky. V rámci kapitoly následující budou představeny ústřední pojmy zkoumaného tématu, a tedy pojem autorského práva společně s ústředními principy jeho ochrany, dále pak pojem autorského díla a konečně také problematika právní ochrany autorských děl. Zbytek práce bude věnován problematice zaměstnaneckého díla a jeho ochrany, kdy bude v rámci samostatných kapitol práce vymezena rovněž otázka majetkových práv k zaměstnaneckému dílu. V závěru práce budou následně zjištěné poznatky shrnuty, což povede k vytvoření uceleného náhledu na zkoumanou oblast.

V textu diplomové práce bude vycházeno zejména z textu odborných monografií a dalších odborných publikací, které se zkoumané problematice vhodným způsobem věnují, dále pak ze souvisejících legislativních dokumentů, odborných článků a v neposlední řadě také ze souvisejících elektronických článků. Při zkoumání problematiky je využita metoda literární rešerše, dále pak jedna ze základních metod výzkumu, a to konkrétně analýza. Své uplatnění nachází rovněž metoda deskripce, která bude využita především za účelem intepretace textu legislativních předpisů, nicméně v práci je použita i metoda syntézy, tedy snaha o nalezení souvislostí a vytvoření systematického souhrnu.

Základním cílem této diplomové práce je tedy nastínit čtenáři práce představit platnou právní úpravu zkoumané oblasti a poskytnout čtenáři ucelený výklad zaměstnaneckého díla coby významného institutu autorskoprávní ochrany. Smyslem je tedy zejména poukázat na význam institutu zaměstnaneckého díla, jelikož jde o významný institut, kterému do dnešních dnů nevěnovala odborná

literatura zcela dostatečnou pozornost. Přála bych si, aby se má práce stala alespoň malým přínosem pro toho, kdo se o danou problematiku zajímá a k mé práci se dostane.

2 Historický vývoj autorského práva

V následující kapitole práce bude proveden stručný exkurz do problematiky historického vývoje autorského práva, a to v rovině globální i v rovině tuzemského prostředí. Smyslem tedy bude zejména nastínit samotné počátky a postupný vývoj autorského práva, jelikož na uvedenou oblast měly postupně vliv rozličné události daného období.

2.1 Historie autorského práva

Můžeme uvést, že shodně s všeobecným povědomím byly základy evropské kultury položeny v období antického Řecka a Říma. Proto již v této době bylo možné vnímat určité náznaky autorského práva, a to konkrétně v oblasti umění. Nicméně ani tehdy, kdy umění již bylo na vysoké úrovni a stejně tak právní systém zaznamenal výrazný pokrok, nebylo autorství nikterak uceleně právně ošetřeno. S autorským dílem bylo nakládáno v této době jako s typickým hmotným statkem, s nímž je možné volně obchodovat. Takové obchodování upravovalo pouze právo vlastnické, za autora byl pokládán držitel rukopisu. Pakliže autor své dílo poskytl vydavateli za úplatu, pak jeho kupní cena byla právě „autorskou odměnou“, autorství společně s tím automaticky přecházelo na nabyvatele rukopisu. Jedinou možností, jak bylo možné bránit své autorství v případě nedovoleného publikování, rozmnožování nebo šíření, bylo v daném období prokázání zcizení rukopisu.¹

Můžeme uvést, že ve zkoumaném období byli o něco lépe postaveni autoři dramatické tvorby, jelikož tato se těšila podpoře přímo ze strany státu. Autoři i představitelé divadelních her pobírali za své výkony plat a rovněž se uskutečňovaly soutěže s finanční odměnou. Důležité je, že ochrany požíval rovněž obsah děl, který nebylo možné pozměňovat. Toto by bylo možné optikou dnešního dnů pokládat za prvopočátek osobnostních autorských práv.² Další

¹ ŠALOMOUN, M. *Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. C.H. Beck pro praxi. ISBN 978-80-7400-097-3, s. 2

² ŠALOMOUN, M. *Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. C.H. Beck pro praxi. ISBN 978-80-7400-097-3, s. 2

možnost kompenzace pak nabízelo vyhotovení díla na objednávku, tedy na smlouvu o dílo nebo případně ve formě pracovní smlouvy.

Dalším důležitým obdobím z hlediska počátků autorského práva bylo období středověku a související privilegia udělovaná panovníkem – ten mohl (na základě své vůle) rozhodnout z hlediska vytvoření speciálního výlučného režimu pro danou osobu (typicky spíše vydavatele než přímo autora). Jednalo se tedy o určitý druh kartelu.³ V období 17. století pak začal v prostředí Anglie vznikat systém (na základě precedenčního práva), na jehož základě byly definovány objektivní legislativní podmínky, za nichž k této ochraně vznikál právní nárok. Roku 1709 zde vznikl historicky první plnohodnotný autorský zákon - Statute of Anne. Podmínkou ochrany byla v tomto případě registrace díla. Je vhodné doplnit, že tento princip zákona měl své historické kořeny ve starším systému, jehož prvotním účelem byla cenzura.

Kromě toho lze doplnit, že ve středověku byla pozornost věnována zejména úpravě práv vydavatelů, což bylo spojeno z velké míry s rozvojem knihtisku a související potřebou učinit přítrž nekalým praktikám malých vydavatelství, zejména pak takzvanému patisku. Zatímco vydavatelství byla vedle toho chráněna také cechovními předpisy, autoři získali pouze vymínění podmínky udělení povolení k rozmnožování a šíření jejich díla. Na pravidla však dále ovlivňovali zejména vydavatelé, a to díky jejich nespornému silnějšímu postavení.⁴ Určitým přelomem se stalo vysvětlení autorství na základě přirozenoprávní vlastnické teorie, z níž plynulo autorovo vlastnictví vlastní osoby, a tedy potažmo díla, která tento autor vytvořil.⁵

Z uvedeného je tedy patrné, že k určitému pokroku z hlediska úpravy autorského práva postupem času skutečně docházelo. Nicméně nadále bylo v tomto ohledu vycházeno z podstaty vlastnického práva, což v praktické rovině znamenalo, že kupříkladu i v případě zcizení přecházelo autorství na nabyvatele a s dílem bylo nakládáno coby s hmotnou věcí. Od uvedeného pojetí bylo ustoupeno teprve počátkem 19. století, kdy došlo k položení základů

³ HOUSER, P. Počátky autorského práva, cechy a rejstříky. In: *SCIENCEmag* [online]. 2017 [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <https://sciencemag.cz/pocatky-autorskeho-prava-cechy-a-rejstriky/>

⁴ BOHÁČEK, M. a L. JAKL. *Právo duševního vlastnictví*. Praha: Oeconomica, 2002. ISBN 80-245-0463-4, s. 48

⁵ TELEČEK, I. *Tvůrčí práva duševního vlastnictví*. Brno: Doplněk, 1994. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-0885-7, s. 73

osobněprávního pojetí autorských práv a jejich vysvětlení coby vlastnictví duševního.⁶

Mohli bychom uvést, že významný vliv na tuto oblast měl Immanuel Kant, který do oblasti vnesl svou myšlenku odlišování hmotné složky díla (rukopisu) od díla samotného (vyjádření autorovy osobnosti). Za součást práv autora vymezil Kant dále rovněž právo užívací, které je nezcizitelné, nicméně je možné jej postoupit dalším. Kantovy názory byly v oblasti práva prosazeny až o mnoho déle. Staly se kromě toho patrně rovněž základem pro oddělení monistické a dualistické teorie, které jsou ve své podstatě aplikovány v rámci tvorby autorských zákonů také v současné době.

V tomto ohledu lze konstatovat, že v souladu s dualistickou teorií jsou autorská práva složena z práv osobnostních a majetkových. Osobnostní práva jsou nezcizitelná a kromě toho jsou taktéž časově neomezená. Naproti tomu práva majetková je možné převést a dochází k jejich zániku poté, co uplyne stanovená lhůta. V rámci monistické teorie tato práva oddělována nejsou, je však možné převedení práva na užití díla. Autorské právo pokládá za nepřevoditelné.⁷

Za stěžejní okamžik a společně s tím rovněž za první legislativní zakotvení autorských práv lze pokládat přijetí takzvané Bernské úmluvy o ochraně literárních a uměleckých děl pocházející z roku 1886. Úmluva byla nejprve podepsány sedmi zeměmi, které byly v daném období nejvyspělejšími evropský zeměmi, jednalo se konkrétně o Belgii, Francii, Itálii, Německo, Španělsko, Švýcarsko a dále také Velkou Británii. Postupně byla však Úmluva podepsána většinou evropských zemí, Bernská úmluva se proto stala jedním z ústředních pramenů mezinárodního práva autorského. Dodejme, že Úmluva již prošla opakovanými revizemi a je v platnosti nadále.⁸

⁶ ŠALOMOUN, M. *Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. C.H. Beck pro praxi. ISBN 978-80-7400-097-3, s. 5

⁷ ŠALOMOUN, M. *Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. C.H. Beck pro praxi. ISBN 978-80-7400-097-3, s. 5 - 6

⁸ ŠALOMOUN, M. *Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. C.H. Beck pro praxi. ISBN 978-80-7400-097-3, s. 6

2.2 Historie autorského práva na území ČR

Českou republiku bychom mohli oprávněně pokládat za zemi vyznačující se relativně dlouhou autorskoprávní tradicí, o které v tuzemském prostředí pocházejí zmínky již z období počátku 19. století. Z roku 1806 pochází knihovní nařízení, jehož prostřednictvím bylo stanoveno, že „*žádné dílo vydané v dědičných zemích habsburského domu nemůže být znovu vydáno bez svolení autora a vydavatele*“. Ústředním dokumentem z hlediska vzniku autorských práv se následně byl rakouský císařský patent z 19. října 1846, který se stal historicky prvním oficiálním dokumentem, který stanovil zásady ochrany děl literárních, hudebních a výtvarných umění. Ochrana byla orientována především na oprávněné zájmy autora. Měla jej bránit v případě hudebních a výtvarných umění před mechanickým rozmnožováním, v případě děl dramatických a hudebních pak zejména před neoprávněným veřejným provozováním. Císařský patent zůstal platným relativně dlouhou dobu a prošel několika novelizacemi. Na základě novely pocházející z roku 1858 byl kupříkladu rozšířen rozsah ochrany provozovacího práva. Prostřednictvím novely pocházející z roku 1893 potom byla prodloužena ochranná lhůta literárního a uměleckého vlastnictví.⁹

Dalším neméně významným legislativním předpisem je zákon o právu původcovském k dílům literárním, uměleckým a fotografickým pocházející z roku 1895, který platil v historických zemích, v podobě rakouského a uherského práva. Rakouské a uherské právo převzalo roku 1918 rovněž nově vzniklé Československo. Pět let nato došlo k vydání zvláštního zákona o nakladatelské smlouvě, k unifikaci autorského práva na území tehdejšího Československa poté došlo na základě zákona o právu původcovském k dílům literárním, uměleckým a fotografickým z roku 1926, jehož prostřednictvím byla zavedena registrace děl, u kterých nebylo uvedeno pravé jméno autora.

Dále je třeba uvést, že od uvedených zákonů bylo upuštěno roku 1953, kdy došlo k přijetí zákona o právu autorském, který reflektoval rovněž politické a hospodářské podmínky období poloviny 20. století. Vliv na tento předpis však měl společně s tím rovněž občanský zákoník, k jehož přijetí došlo o 3 roky

⁹ ŠALOMOUN, M. *Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. C.H. Beck pro praxi. ISBN 978-80-7400-097-3, s. 6

dříve.¹⁰ Roku 1965 následně došlo k vydání dalšího autorského zákona, který rovněž představoval odraz dobových politickohospodářských podmínek, zrcadlila se v něm především Ústava ČSSR pocházející z roku 1960 a společně s tím pak rovněž československý obchodní zákoník. Uvedený právní předpis prošel v průběhu let 1990 až 1996 opakovanými novelizacemi a byla k němu rovněž vydána řada prováděcích předpisů, k jejichž zrušení následně docházelo během času. Platnými nadále zůstávalo pouze několik vyhlášek, a to kupříkladu takzvaná vyhláška o zpoplatnění prázdných karet, o odměnách autorům děl, která je možné s ohledem na jejich povahu rozmnožovat pro osobní potřebu na podkladě tiskovin nebo jejich rozmnožením přenesením prostřednictvím technického zařízení na jiný hmotný podklad.

Uvedené vyhlášky měly představovat kompenzaci pro autory za ušlé příjmy, které vznikaly v souvislosti s pořizováním kopií pro účely osobní potřeby uživatelů.¹¹ Novela pocházející z roku 1996 pak reagovala na právně-politické důvody sbližování právních řádů ČR s právními řády členských zemí EU a společně s tím rovněž na mezinárodně-právní závazky plynoucí z evropské asociační dohody o přidruženém členství ČR k EU, obchodní dohody s USA a Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS).¹²

Můžeme tedy shrnout, že poté, co došlo ke změně režimu v listopadu 1989, prošel zákon řadou novelizací za účelem sjednocení s legislativou zemí EU. Nicméně uvedené novelizace se staly mimo jiné příčinou toho, že se zákon stal poněkud nepřehledným a nesystematickým. Jakmile k tomu přibily rovněž závazky související s převzetím *acquis communautaire* duševního vlastnictví a mezinárodních úmluv a smluv, kterými je naše země vázána, vytvoření nového legislativního předpisu se pochopitelně stalo nevyhnutelným.¹³ Jako poslední a nadále platný autorský zákon na území ČR byl roku 2000 vydán zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).

¹⁰ KNAP, K. *Autorský zákon a předpisy související: komentář*. 5. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 1996. ISBN 80-7201-049-2, s. 12

¹¹ ŠEBELOVÁ, M. *Autorské právo: zákon, komentáře, vzory a judikatura*. Brno: Computer Press, 2006. Právo pro denní praxi (Computer Press). ISBN 80-251-1090-7, s. 15 a násl.

¹² KNAP, K. *Autorský zákon a předpisy související: komentář*. 5. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 1996. ISBN 80-7201-049-2, s. 22

¹³ CHALOUPKOVÁ, H., H. SVOBODOVÁ a P. HOLÝ. *Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) a předpisy související: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 80-7179-840-1, s. 9

3 Pojmy autorského práva

Na úvod lze uvést, že je autorské právo právě v současnosti stále častěji skloňovaným pojmem, který bývá zmiňován jak v rámci odborných, tak i naprosto laických diskuzích. Navíc dochází rovněž ke značné medializaci autorskoprávní problematiky, bohužel však nezřídka bez potřebného základního informačního povědomí o ní. Nutno v tomto kontextu podotknout, že se s autorským právem již dávno nesetkávají pouze odborníci v roli právníků či autorů samotných, neboť autorské právo se dnes nějakým způsobem dotýká každého z nás, a to tím více, čím více používáme takzvaná nová média, tedy informační technologie. K tomu všemu se autorskoprávní oblast dostává v posledních letech do středu zájmu evropského legislativního procesu, a to v souvislosti s tím, že nové technologie do stále větší míry pracují s autorskoprávně chráněným obsahem a jsou ovlivněny a rovněž ovlivňují jednání hráčů nejen na vnitřním trhu Evropské unie, ale rovněž současně v obchodních vztazích, které překračují vnější evropskou hranici. Z toho důvodu se samo autorské právo dostává stále více do zorného pole podnikatelské veřejnosti, a to ať už jde o malé podniky či naopak o nadnárodní korporace.

3.1 Autorské právo a principy jeho ochrany

Nemůže být pochyb o tom, že autorské právo prošlo v minulosti značně rychlým vývojem, který byl z větší části způsobem potřebou reflexe citelného technického rozvoje v národní i komunitární legislativě. Za zmínku stojí v tomto směru rovněž takzvaná informační směrnice (2001/29/ES), resale směrnice (2001/84/ES) a směrnice o vymáhání práv duševního vlastnictví. Rekodifikovaný zákon prošel do současnosti několika novelizacemi. Je možné říci, že stávající tuzemská právní úprava na poli autorských práv a práv souvisejících s právem autorským je zcela v souladu s právem Evropské unie.

Můžeme uvést, že autorské právo je zpravidla členěno na dva dílčí druhy:

1. Právo osobnostní – je spjato s osobností autora, je nepřevoditelné;
2. Právo majetkové – souvisí s dědickým řízením, rovněž nepřevoditelné¹⁴.

Jak již samotný název napovídá, autorské právo poskytuje každému jedinci osobnostní právo na jeho vlastní produkt, který představuje výsledek tvůrčí lidské (duševní) činnosti. Autorství vzniká v okamžiku vzniku tvůrčího díla, toto dílo je tedy automaticky chráněno autorským zákonem. Jak již bylo předesláno, v České republice existuje pro tyto účely zákon č. 121/2000 Sb. a jeho novelizace zákonem č. 81/2005 Sb., která je doplněna o otázky autorských práv souvisejících se vstupem do EU.

Autorská práva majetková v podstatě představují právo dílo užít a udělit jiné osobě na základě smlouvy oprávnění k výkonu tohoto práva. Ze strany autorského zákona je stanoven jediný smluvní typ, který slouží k poskytnutí oprávnění k užití díla - smlouva licenční. Vzhledem k významu licenční smlouvy v rámci zkoumaného tématu je nepochybně vhodné tento smluvní typ krátce představit. Termín licenční smlouvy představuje označení pro než je typický smluvní druh v oblasti práv duševního vlastnictví. Licenční závazek vzniká nejčastěji na základě dvoustranného či vícestranného právního úkonu¹⁵ v podobě typové licenční smlouvy. Nicméně je třeba doplnit, že licenční smlouva není výhradním důvodem vzniku licenčního závazku, dále lze zmínit například smlouvy nepojmenované či případně rozhodnutí správního úřadu ve vztahu k takzvaným nuceným licencím¹⁶, ale zcela jistě je důvodem nejčastějším.¹⁷ Na základě licenční smlouvy tedy nabyvatel získává příslušné právo, je však na druhé straně povinen zdržet se jednání, které by bylo v rozporu s obsahem smlouvy. Pokud by došlo k porušení ujednání, která jsou obsahem licenční smlouvy, ze strany nabyvatele licence, její majitel má možnost domáhat se prostřednictvím žaloby u soudu toho, aby nebylo do jeho práv zasahováno a rušitel od svého

¹⁴ majetkové právo může přejít na dědice, tedy nikoliv projevem vůle či smlouvou, ale smrtí, která je právní událostí, nicméně toto právo nemůže být převedeno

¹⁵ § 545 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁶ Viz například § 20 zákona č. 527/1990 Sb.

¹⁷ JAKL, L. (ed.): *Nový občanský zákoník a duševní vlastnictví*. Metropolitan University Prague Press, Praha 2012, s. 72

jednání upustil, případně nahradil škodu či vydal bezdůvodné obohacení.¹⁸ Pro strany licenčního vztahu jsou používána speciální označení, pro nabyvatele se vžilo označení „licenciát“ či „licencionář“, poskytovatel licence bývá tradičně označován coby „licensor“ nebo „licenciant“.¹⁹ Uvedených pojmů bývá hojně využíváno zejména pro autorská díla.

Ve srovnání s předchozí právní úpravou již nepožaduje zákonodárce za účelem platnosti smlouvy splnění řady obligatorních náležitostí, v licenční smlouvě musí být nyní v podstatě pouze jasně vymezen předmět smlouvy společně s cenou, za níž je licence poskytnuta. Je třeba doplnit, že licence může být rovněž poskytnuta bezúplatně. Případné opomenutí vymezení určitých podmínek licence nesankcionuje zákonodárce neplatností smlouvy, nicméně náhradou za ustanovení zákonné. Písemná forma pak je vyžadována zákonem pouze v případě licencí výhradních. Je vhodné uvést, že ochrana majetkových práv autorských trvá během život autora a sedm desítek let po jeho smrti, což koresponduje s mezinárodními úmluvami i legislativou dalších států EU. Po uplynutí této lhůty se pak dané dílo stává takzvaně volným.²⁰

Na druhé straně existují rovněž jistá osobnostní práva, která jsou typická pro kontinentální systém autorských práv, váží se k osobě autora a jsou ze zákona nepřevoditelná. Zařadili bychom sem kupříkladu právo autora osobovat si autorství a právo na to, aby nedošlo k užití díla způsobem, který by snižoval jeho hodnotu. Přestože osobnostní práva autora obecně jeho smrtí zanikají, zákon stanovil, že po smrti autora nikdo nemá možnost si osobovat autorství k jeho dílu a dílo je možné užít pouze takovým způsobem, který nepovede ke snížení jeho hodnoty.²¹ Ačkoliv nejde o novou dikci dle AZ, je možné uvést, že v minulosti osobní právo autora nezaniklo smrtí, nýbrž trvalo po neomezenou dobu.

Tato postmortální ochrana navíc není časově omezena.²² Z obecného pravidla o užití autorských děl však existuje řada výjimek²³, v rámci kterých

¹⁸ TŮMA, P. *Smluvní licence v autorském právu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 167 s., ISBN 978-80-7179-573-5, s. 19

¹⁹ TELEČ, I. *Přehled práva duševního vlastnictví 1. Lidskoprávní základy*. Licenční smlouva. 2. vyd. Brno: Doplněk, 2007, 200 s., ISBN: 978-80-7239-206-3, s. 125-126

²⁰ Základy práva duševního vlastnictví. In: *IFPI* [online]. 2013 [cit. 2018-05-13]. Dostupné z: <http://www.ifpi.cz/wp-content/uploads/2013/03/Základy-práva-duševního-vlastnictví.pdf>

²¹ TELEČ, I. *Přehled práva duševního vlastnictví 1*. Doplněk, 2002, s. 28

²² ŠALOMOUN, M. *Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. C.H. Beck pro praxi. ISBN 978-80-7400-097-3, s. 21-22

²³ v odborné terminologii mimosmluvní instituty užití autorských děl

zákonodárce usiluje o řešení konfliktu mezi právy autora a společenským zájmem na využití děl ve prospěch celé společnosti. Výjimky souvisejí především se situacemi, kdy lze užít dílo bez souhlasu autora a rovněž bez nutnosti platit autorskou odměnu. Na základě toho, že se opravdu jedná o výjimky ze zákona, je třeba vykládat příslušná ustanovení v souladu s takzvaným třístupňovým testem.

Patříčné výjimky a omezení řeší právo Evropské unie prostřednictvím takzvané Informační směrnice. Z výjimek, k jejichž implementaci do českého národního práva došlo, je vhodné zmínit několik nejdůležitějších:

- Pořízení rozmnoženiny, záznamu, napodobeniny díla pro účely osobní potřeby – zákon umožňuje pořízení rozmnoženiny určené pro osobní potřeby. Osobní potřebu pak evropská legislativa vnímá coby soukromí fyzické osoby, a tedy užití k takovým účelům, které nejsou přímo ani nepřímo komerčního charakteru ve smyslu dosažení přímého či nepřímého hospodářského (obchodního) prospěchu. Z ustanovení jsou vyňaty PC programy, databáze a architektonická díla, jejichž rozmnoženinu pro účely osobní potřeby pořídit není možno.
- Citace – ustanovení umožňuje v odůvodněné míře použít výňatky z publikovaných děl jiných autorů ve svém díle. Nicméně je nutné v tomto případě patřičně uvést jméno autora, název díla a případně pramen, odkud bylo pro tyto účely čerpáno.
- Užití díla v rámci občanských, náboženských obřadů a školních představení – autorské dílo může být užito v rámci školního představení, v němž účinkují pouze žáci, studenti nebo učitelé školy. Akce však nesmí být pořádána za účelem dosažení přímého ani nepřímého hospodářského prospěchu.

Pokud však má dojít k využívání zákonných výjimek, je třeba pamatovat na to, že se týkají pouze děl zveřejněných, a rovněž na to, že osobnostní práva autorská jsou nadále zachována. Jak již bylo zmíněno, AZ nechrání pouze čistě autorská práva, nýbrž i takzvaná práva související s autorským právem, tedy například práva výkonných umělců. Práva výkonných umělců přitom chrání umělecké výkony, kterými daní umělci provádějí umělecká díla. Mezi subjekty výkonů pak AZ řadí kupříkladu herce, zpěváky, hudebníky, tanečníky, dirigenty,

sbormistry, režiséry.²⁴ Zejména však pro účely zákona musí jít o individuální umělecký výkon. Příslušný umělecký výkon coby nehmotný statek je navíc třeba odlišit od hmotného substrátu, na kterém je daný umělecký výkon zachycen. Pokud se ještě na tomto místě pozastavím u otázky ostatních práv s autorským právem souvisejících, pak těmito jsou podle Koukala práva výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů, práva rozhlasových a televizních vysílatelů, práva pořizovatelů databází, práva zveřejnitelů k dosud nezveřejněnému dílu. V případě těchto ostatních práv souvisejících je postrádána osobnostní povaha práv, proto ve srovnání s právy autorů a výkonných umělců nezahrnují tato práva osobnostní složku.²⁵

Beneš a kol. hovoří o několika základních principech, které se váží k ochraně prostřednictvím autorského práva:

- Teritorialita;
- Absolutní výlučná ochrana;
- Neformálnost vzniku ochrany;
- Nepřevoditelnost;
- Časové omezení²⁶;
- Ochrana formy, nikoliv obsahu.²⁷

Za stěžejní znak pokládají autoři neformálnost vzniku ochrany, na základě které oproti průmyslovým právům autorské právo vzniká neformálně, což značí, že není třeba žádné formality či aktivního úkonu. Autorské právo tedy vzniká okamžikem, kdy dojde k vytvoření díla autorem. Autor není v tomto ohledu nucen podávat přihlášku k žádnému úřadu, platit poplatek nebo případně vyčkávat na výsledek řízení o zápisu do rejstříku. Lze se tedy domnívat, že ve srovnání s právy průmyslového vlastnictví je tento vznik ochrany jednodušší a levnější. Nicméně za jisté úskalí lze naopak považovat fakt, že v případě, kdy dojde ke sporu o autorství, není k dispozici jednoznačný důkaz v podobě zápisu práva do veřejného

²⁴ zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon

²⁵ KOUKAL, P. a J. NECKÁŘ. *Autorská práva a práva související v daňových souvislostech*. Olomouc: ANAG, 2011. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-687-7, s. 46

²⁶ u majetkových práv

²⁷ BENEŠ, M., K. ČADA, Z. de KORVER, L. JAKL a P. VOJČÍK. *Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. ISBN 978-80-87956-29-8, s. 19

rejstříku, tedy je autor odkázán na podpůrné důkazy.²⁸ Dalším podstatným charakteristickým znakem autorskoprávní ochrany je nepřevoditelnost, na základě které autor nemůže své autorství převádět na určitou třetí osobu. Převoditelností se přitom vedle právě osobnostních nevyznačují ani majetková práva. Autor se tedy nemůže autorství vzdát, svá autorská práva nikomu prodat ani darovat. I když v podstatě by se autor mohl všech práv vzdát, respektive je zpeněžit ve formě poskytnutí výhradní neomezené licence k veškerým způsobům užití²⁹, stále *de iure*³⁰ zůstává autorem.³¹ Toto se ostatně váže i k zaměstnaneckému dílu, tedy přestože veškerá majetková práva vykonává zaměstnavatel, přesto se nestává autorem. Nelze opomenout ani další ze stěžejních, pro některé dokonce nejdůležitějších, znaků autorskoprávní ochrany, který je zároveň největším rozdílem ve srovnání s právy průmyslovými - ochrana formy. Je velmi důležité uvést, že autorské právo nechrání obsah díla, tedy význam, myšlenky v díle obsažené, originalitu nápadu - chrání výhradně vnější formu provedení. Autorským právem je tedy poskytnuta pouze ochrana konkrétnímu vyjádření, přitom rozdílné vyjádření totožných myšlenek nemůže být vnímáno jako porušení autorského práva, nýbrž jedná se o nové vyjádření, a tedy také nové autorské dílo. Oběma těmito dílům bude následně přiznán totožný rozsah ochrany. V tomto ohledu je však třeba dávat pozor na zpracování díla, tedy jeho úpravu, které již nepředstavuje nové vyjádření, nýbrž přetvoření již existujícího díla - je tedy třeba souhlasu autora díla původního.³²

3.2 Autorské dílo

Vymezení autorského díla najdeme v § 2 AZ, který za autorské dílo považuje dílo literární a jiné dílo umělecké a dále pak rovněž dílo vědecké, které představuje jedinečný výsledek tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v libovolné objektivně vnímatelné podobě, a to včetně podoby elektronické, trvale nebo

²⁸ BENEŠ, M., K. ČADA, Z. de KORVER, Ladislav JAKL a Peter VOJČÍK. *Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. ISBN 978-80-87956-29-8, s. 19

²⁹ v praxi se hovoří o tzv. vykupování práv

³⁰ tedy dle práva

³¹ KOUKAL, P. a J. NECKÁŘ. *Autorská práva a práva související v daňových souvislostech*. Olomouc: ANAG, 2011. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-687-7, s. 40

³² JIROVSKÝ, V. *Kybernetická kriminalita: nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1561-2, s. 96

dočasně, a to bez zřetele na jeho rozsah, účel nebo význam.³³ V této definici si lze povšimnout zdůraznění zásady ochrany formy, a to jednak požadavkem na vyjádření díla v objektivně vnímatelné podobě, jednak prostřednictvím zdůraznění faktu, že dílo je chráněno bez vztahu na jeho obsahové kvality. Může tedy bez okolky jít i o dílo krátké, nekvalitně provedené, neúčelné, neprodejné či bezvýznamné, i takové dílo je chráněno z hlediska formálního stejně jako dílo značného rozsahu nebo hodnoty.

Pokud se zaměříme na základní rozdělení děl tak, jak to nabízí autorský zákon, pak zde jsou tato díla vedena po ose 1. díla umělecká (včetně literárních) a 2. díla vědecká.³⁴ Lze konstatovat, že rozdělení na tyto kategorie má vazbu především na umělecké výkony, kdy pouze provedení díla uměleckého může mít povahu uměleckého výkonu, který je chráněn prostřednictvím ochrany práv souvisejících. Provedení vědeckého díla³⁵ tedy uměleckým výkonem není. V souhrnu tedy pouze umělecké dílo může být provedeno coby umělecký výkon, přičemž umělecký výkon musí vycházet z uměleckého autorského díla, a to s jedinou výjimkou. Zde Beneš a kol. zdůrazňují otázku výkonu artisty, který je chráněn jako umělecký výkon, aniž aby tomuto předcházelo vytvoření autorského díla, které by bylo následně tímto artistou prováděno.³⁶

Autorská díla mohou být rozdělena do několika základních druhů, a to v podstatě na díla slovesná³⁷; díla hudební³⁸; díla dramatické; díla hudebně-dramatická³⁹: dramatická díla ve spojení se scénickou hudbou; díla choreografická a díla pantomimická; díla fotografická, dílo audiovizuální⁴⁰; dílo výtvarná⁴¹; dílo architektonická a urbanistická; díla užitého umění; díla kartografická.⁴²

³³ zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon

³⁴ BENEŠ, M., K. ČADA, Z. de KORVER, L. JAKL a P. VOJČÍK. *Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. ISBN 978-80-87956-29-8, s. 20

³⁵ například vědecké přednášky

³⁶ BENEŠ, M., K. ČADA, Z. de KORVER, L. JAKL a P. VOJČÍK. *Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. ISBN 978-80-87956-29-8, s. 21

³⁷ patří jak do skupiny děl vědeckých, tak i uměleckých a literárních

³⁸ vyjádřena notovým záznamem, zpěvem či hudebními a obdobnými nástroji, a to živou produkcí nebo na zvukovém záznamu

³⁹ takzvaná velká práva

⁴⁰ zejména kinematografické

⁴¹ zejména sochařské, malířské, grafické

⁴² ŠALOMOUN, M.. *Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. C.H. Beck pro praxi. ISBN 978-80-7400-097-3, s. 153

Lze upozornit na zvláštní postavení, které má vzhledem k obecné definici autorského díla PC program, struktura databáze a fotografie. Tato autorská díla bývají označována jako fiktivní díla, u kterých není striktně vyžadován prvek jedinečnosti. PC programu je poskytována ochrana coby autorskému dílu, pokud je původní v tom smyslu, že se jedná o autorův vlastní duševní výtvor.⁴³⁴⁴ Fotografie je označena za autorské dílo v případě, že je původní, a tedy že se jedná o autorův vlastní duševní výtvor, a to i bez požadavku na jedinečnost. Pokud by šlo o fotografii z dopravní kamery pro měření rychlosti, tato autorským dílem není, jelikož nejde o duševní výtvor autora. Pokud by však takovou fotografii vytvořil fotograf s cílem zachytit vzhled ulice, pak již o autorské dílo jde. Stěžejním je tedy právě autorova duševní činnost, jeho tvůrčí duch.

Autorské dílo je tedy především dílem literárním, uměleckým či vědeckým, které představuje jedinečný výsledek tvůrčí činnosti daného autora. Ochrana se nevztahuje na díla úřední⁴⁵ a výtvořky tradiční lidové kultury. Je důležité opětovně zmínit, že autorem díla se může stát pouze osoba fyzická, toto přímé vymezení je postupem od předchozí právní úpravy z roku 1965, kdy tento princip nebyl výslovně uveden, i přesto byl však v právní praxi vždy respektován. Spolu s fyzickou osobou náleží právnické osobě výkon autorských práv, přestože sama právnická osoba nemůže být originárním původcem autorského práva, tomu je tak například právě u zaměstnaneckých autorských děl. Od této kontinentální koncepce vnímání autorských práv se odlišuje angloamerická koncepce, která akceptuje jako originárního nabyvatele i osobu právnickou⁴⁶ nicméně tato nemusí být nutně způsobilá k právním úkonům. A tak se autorem díla může stát například i osoba před dovršením plnoletosti. Nicméně pro účely nakládání s dílem již zákonodárcem způsobilost k právním úkonům požadována je, proto za nezletilé osoby a osoby bez způsobilosti k právním úkonům jednájí příslušní zákonní zástupci. Na základě OZ je možné, aby tato práva vykonávala i osoba mladší, v tomto směru se však ztotožňují s názorem Šebelové, a myslím, že důsledky těchto licenčních smluv jsou tak rozsáhlé, jak po stránce finanční, tak stránce právní, že není vhodné, aby o nich rozhodoval adolescent sám.

⁴³ KOUKAL, P. a J. NECKÁŘ. *Autorská práva a práva související v daňových souvislostech*. Olomouc: ANAG, 2011. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-687-7, s. 39

⁴⁴ JIROVSKÝ, V. *Kybernetická kriminalita: nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1561-2, s. 98

⁴⁵ právní předpisy, rozhodnutí, veřejné listiny, obecní listiny, atd.

⁴⁶ ⁴⁶ ŠEBELOVÁ, M. *Autorské právo*. Brno: Computers Press, 2006 ISBN: 80-251-1090-7 s. 41

V případě, že by dílo vzniklo jako produkt společné tvůrčí činnosti dvou či více autorů, která se odehrávala před dokončením díla, pak by šlo o dílo spoluautorské, což by samo o sobě přiznávalo stejná práva všem zúčastněným autorům společně a nerozdílně. Nicméně za spoluautora zákonodárce nepovažuje toho, kdo ke vzniku díla přispěl pouze prostřednictvím poskytnutí pomoci nebo případně určité technické, administrativní nebo odborné rady. Také může dojít v praxi ke spojení dvou dokončených děl, čímž ovšem nevzniká dílo spoluautorské, nýbrž dílo spojené. K takovému spojení děl musí dát jeho autoři souhlas.⁴⁷

3.3 Smlouvy v autorskoprávní oblasti

Smluvní autorské právo je v naší zemi řešeno prostřednictvím několika právních předpisů, přičemž za základní právní normu lze bezesporu označit občanský zákoník. Přijetím NOZ došlo v této oblasti k jistým změnám. Český občanský zákoník kupříkladu obsahuje i ustanovení typizované licenční smlouvy. Problematika smlouvy o dílo je v českém občanském zákoníku upravena jednotně. Není bez zajímavosti, že autorská díla mohou vznikat také v rámci pracovněprávních vztahů, tedy dle zákoníku práce – pak jde o zaměstnanecká díla. Typizovaná smlouva kupní a nájemní mohou být v souladu s NOZ použity i pro některé případy, které rovněž zasahují do práva autorského. Těmito případy je zejména prodej originálů uměleckých děl či pronájem notových materiálů.

3.3.1 Smlouva o dílo

Ačkoliv se na první pohled může zdát, že autorský zákon smlouvu o dílo jako takovou nezná, v nadpisu § 61 AZ lze narazit na výraz *dílo na objednávku*. Tímto způsobem se ostatně nazývalo obdobné ustanovení předchozí právní úpravy. Navíc je následně v odstavci 3 řešeno dílo soutěžní. Pokud jde o smlouvu o dílo dle občanského zákoníku, NOZ především přinesl konečně jasnou a výslovnou úpravu nově vytvářeného díla na objednávku, které má nehmotný

⁴⁷ zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon

výsledek. Smlouva o dílo je nově upravena v ustanoveních § 2586 až 2635 NOZ. Konkrétně smlouvě o dílo s nehmotným výsledkem se pak věnují ustanovení § 2631 až 2635. Typicky se smlouva o dílo s nehmotným výsledkem aplikuje na díla vytvářená na objednávku podle ustanovení § 61 AZ. Toto ustanovení zůstává v platnosti, přičemž lze uvést, že § 2634 a 2635 prakticky odpovídají zmíněnému § 61 AZ, nicméně nově jsou aplikována rovněž na výsledek činnosti, který je chráněn prostřednictvím práva průmyslového. Za zajímavou osobně pokládám dikci § 2632, kde se píše, že se dílo s nehmotným výsledkem pokládá za předané až tehdy, kdy je umožněno objednateli jeho užití⁴⁸. Zákon tak zahrnuje v podstatě dřívější praxi, která musela být v minulosti odvozována zejména z účelu vytvářeného díla dle uzavřené smlouvy. Lze se oprávněně domnívat, že právě toto ustanovení je v jistém směru zárukou právní jistoty v rámci vztahů objednatelů a zhotovitelů při vytváření nehmotných děl.⁴⁹⁵⁰

Zajímavostí je, že slovenská úprava se ve srovnání s tou českou liší zejména dvojí úpravou smlouvy o dílo, která je obsažena jak v občanském, tak i v obchodním zákoníku. Ani jedna typizovaná smlouva o dílo však neobsahuje speciální ustanovení pro dílo autorské, případně pro jiné nehmotné dílo, tedy s výjimkou § 558 obchodního zákoníku, kde je výslovně přiznána možnost, aby byl dílem výsledek činnosti chráněný právem průmyslového či jiného duševního vlastnictví. Smlouva o vytvoření autorského díla tedy bude obsahovat všechny náležitosti běžné smlouvy o dílo, přičemž některé z nich budou pro daný druh děl v podstatě nepoužitelné⁵¹. Občanský zákoník oproti obchodnímu zákoníku práva k dílu nikterak neřeší, pro tyto případy je využito ustanovení § 91 slovenského autorského zákona.⁵²

⁴⁸ což znamená, že samotné dokončení a předání například zaheslovaného souboru na nosiči dat nepostačí

⁴⁹ zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon

⁵⁰ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁵¹ kupříkladu § 632 občanského zákoníku předpokládá vytvoření díla na počkání, což v případě díla autorského v praxi téměř nenastane, s výjimkou např. zhotovení obrazu pouličním malířem, stejně tak se u vytváření autorských děl nebude v praxi téměř vyskytovat případ poskytnutí materiálu dodaného objednavatelem

⁵² BENEŠ, Marek, Karel ČADA, Zuzana de KORVER, Ladislav JAKL a Peter VOJČÍK. *Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. ISBN 978-80-87956-29-8, s. 46-47

3.4 Licence

Pojem „licence“ je odvozen od latinského slova „licentia“, který představuje dovolení, povolení či svolení něco vykonávat, provozovat, zajišťovat atd. Především v zahraničním obchodě je tímto pojmem obecně rozuměno zvláštní povolení, které vydává příslušný orgány či úřad a kterého je zapotřebí k provozování jistých činností – kupříkladu vývozu či dovozu určitého zboží, k prodeji alkoholických nápojů, tabákových výrobků, jedovatých látek apod. Oblast duševního vlastnictví pak pojem „licence“ využívá v rámci nakládání s chráněnými průmyslovými právy a výrobně technickými poznatky, znalostmi a zkušenostmi (know-how). Licencí je tedy rozuměno povolení k využívání chráněného či utajovaného technického nebo technologického řešení (know-how) za úhradu sjednanou v příslušné licenční smlouvě.⁵³ Zbývá ještě uvést, že právní teorie většiny zemí (i ČR) licenční smlouvu tradičně vnímá coby smlouvu sui generis⁵⁴ vzhledem k tomu, že v ní sice převažují znaky a prvky smlouvy nájemní, avšak nepostrádá například ani významné znaky smlouvy kupní. Proto se lze setkat s jejím označením ze strany teorie i praxe coby takzvané smlouvy inominátní čili nepojmenované.⁵⁵

Vzhledem k chaotičnosti a častému zaměňování pojmu nejen v rámci laických diskuzí, ale často rovněž v odborné literatuře, považují za důležité na tomto místě vyjádřit rozdíl mezi pojmy „licence“ a „licenční smlouva“. Pojem licence se pojí k oprávnění příslušného subjektu k nějakému výkonu či činnosti, která je bez tohoto oprávnění zakázána.⁵⁶ Z licence následně plyne nabyvatelovo oprávnění k výkonu práv duševního vlastnictví tvůrce, poskytovateli naopak dává možnost naopak požadovat poskytnutí úplaty či jiné majetkové hodnoty.⁵⁷ Jak dále uvádí například Jiří Sláma, konstitutivní projev vůle poskytovatele licence, který zakládá odvozené právo nabyvatele, existuje vedle jeho subjektivního výlučného

⁵³ MALÝ, Josef. *Obchod nehmotnými statky: patenty, vynálezy, know-how, ochranné známky*. Praha: C.H. Beck, 2002. C.H. Beck pro praxi. ISBN 80-7179-320-5.

⁵⁴ svého druhu

⁵⁵ HORÁČEK, R., ČADA, K., HAJN, P. *Práva k průmyslovému vlastnictví*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011.

⁵⁶ TELEČEK, Ivo. *Přehled práva duševního vlastnictví 1. Lidskoprávní základy. Licenční smlouva*. 2. vyd. Brno: Doplněk, 2007, 200 s., ISBN: 978-80-7239-206-3, s.97

⁵⁷ Viz Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 3. 2001, sp. zn. 21 Cdo 574/2000

práva. Nedochozí tak ke zcizení práva, nýbrž k jeho propůjčení.⁵⁸ Licenci lze označit jako svolení k užití nehmotných statků. Tedy samotný pojem pohledem systémového uspořádání NOZ plní význam typového závazku, se kterým se lze setkat při nakládání s absolutním majetkovým právem duševního vlastnictví. Pokud se ještě zaměříme na poněkud užší pohled na daný pojem, pak jej lze vnímat i coby pohledávku, která je podstatou tohoto závazku.⁵⁹

Jinak je tomu v případě pojmu „licenční smlouva“, který je již označením pro je typický smluvní druh v oblasti práv duševního vlastnictví. Licenční závazek vzniká nejčastěji zna základě dvoustranného či vícestranného právního úkonu⁶⁰ v podobě typové licenční smlouvy. Nicméně je třeba doplnit, že licenční smlouva není výhradním důvodem vzniku licenčního závazku, dále lze zmínit například smlouvy nepojmenované či případně rozhodnutí správního úřadu ve vztahu k takzvaným nuceným licencím⁶¹, ale zcela jistě je důvodem nejčastějším.⁶² Na základě licenční smlouvy tedy nabyvatel získává příslušné právo, je však na druhé straně povinen zdržet se jednání, které by bylo v rozporu s obsahem smlouvy. Pokud by došlo k porušení ujednání, která jsou obsahem licenční smlouvy, ze strany nabyvatele licence, její majitel má možnost domáhat se prostřednictvím žaloby u soudu toho, aby nebylo do jeho práv zasahováno a rušitel od svého jednání upustil, případně nahradil škodu či vydal bezdůvodné obohacení.⁶³ Pro strany licenčního vztahu jsou používána speciální označení, pro nabyvatele se vžilo označení „licenciát“ či „licencionář“, poskytovatel licence bývá tradičně označován coby „licensor“ nebo „licenciant“.⁶⁴ Uvedených pojmů bývá hojně využíváno zejména pro autorská díla.

Pokud bych měla srovnat podstatu licenční smlouvy se smlouvou o dílo, pak licenční smlouva představuje svolení k užití již existujícího díla. Není tedy důležité, kdy bylo dílo vytvořeno, za jakých okolností, na popud koho. Ve smlouvě o dílo musí být jasně vymezeny vlastnosti díla, které bude nově

⁵⁸ SLÁMA, Jirí. Licenční smlouva. Časopis pro právní vědu a praxi. [Online]. 2008, č. 2, s. 162-165. [cit. 2018-05-17]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/7087>

⁵⁹ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁰ § 545 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁶¹ Viz například § 20 zákona č. 527/1990 Sb.

⁶² JAKL, L. (ed.): *Nový občanský zákoník a duševní vlastnictví*. Metropolitan University Prague Press, Praha 2012, s. 72

⁶³ TŮMA, Pavel. *Smluvní licence v autorském právu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 167 s., ISBN 978-80-7179-573-5, s. 19

⁶⁴ TELEČEK, Ivo. *Přehled práva duševního vlastnictví 1. Lidskoprávní základy*. Licenční smlouva. 2. vyd. Brno: Doplněk, 2007, 200 s., ISBN: 978-80-7239-206-3, s. 125-126

vytvořeno, na druhé straně u licenční smlouvy jsou vlastnosti v podstatě již stanoveny, protože toto dílo již existuje. Předpokládá se, že nabyvatel licence je se stavem díla seznámen. Novotný a kol. uvádějí, že je prostřednictvím licenční smlouvy pouze poskytnuto svolení k užívání díla, a to ať již k užívání jednorázovému, tak i opakovanému. Vzhledem k již popsané nepřevoditelnosti práv autorských je právě licence výhradním způsobem, jak může autor svými právy disponovat.⁶⁵ Dokonce tedy i v případě, kdy autor poskytne nabyvateli licence výhradní licenci, tedy licenci nijak neomezenou co do rozsahu i času pro všechny způsoby užití⁶⁶, zůstává nadále on sám autorem a ačkoliv nemůže s dílem disponovat, svá autorská práva nepřevodí. Postoupit lze pouze práva nabytá licenční smlouvou, nikoliv práva autora, nýbrž práva k užití díla a k postoupení licence může dojít pouze, pokud to bylo takto v původní licenční smlouvě dohodnuto. Také je třeba, aby o postoupení licenčních práv nabyvatel informoval autora.⁶⁷

Rozsah svolení k užití díla závisí na smluvním ujednání mezi autorem⁶⁸ a nabyvatelem licence, licenci přitom může být jak výhradní, tak i nevýhradní. Podstatou výhradní licence je to, že je na jejím základě k užití díla oprávněn pouze nabyvatel licence a autor sám již po dobu platnosti licence nesmí dílo užít, stejně tak jako ani poskytnout licenci někomu dalšímu. V otázce nevýhradní licence může naopak autor dílo nadále užívat a udělovat další nevýhradní licence.⁶⁹

Beneš dále píše, že licenci může být udělena pouze k jednomu způsobu užití, tedy například k vysílání filmu v televizi; nebo k více účelům, jako je vysílání filmu v televizi a rozmnožování na DVD nosiče a jejich prodej. Také může být

⁶⁵ NOVOTNÝ, P. *Nový občanský zákoník – Smluvní právo: 2., aktualizované vydání*. Praha: Grada, 2017. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-5164-1, s. 167

⁶⁶ v praxi se hovoří o tzv. výkupu práv

⁶⁷ ŠALOMOUN, M. *Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. C.H. Beck pro praxi. ISBN 978-80-7400-097-3, s. 30

⁶⁸ poskytovatelem licence

⁶⁹ *Občanský zákoník: Zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) ; Zákon o mezinárodním právu soukromém : a prováděcí a související zvláštní právní předpisy : 2014 : úplná znění*. 3. vyd. Olomouc: Anag, 2014. Právo (Anag). ISBN 978-80-7263-855-0, s. 433

udělena ke všem způsobům užití, na základě čehož není v otázce způsobu užití nijak omezen.⁷⁰

Za další podstatné náležitosti, pak lze označit rozsah licence, a to z hlediska času, teritoria a množství. Také je třeba v licenční smlouvě řešit určení licenční odměny. V jejím rámci musí být uvedena buď přímá odměna, nebo alespoň způsob jejího výpočtu. Licence může být bezúplatná, tuto skutečnost je však třeba do smlouvy výslovně zanést. Pokud by ve smlouvě chybělo uvedení licenční odměny nebo uvedení, že se jedná o bezúplatnou licenci, byla by tato neplatná.⁷¹

Na tomto místě považuji za důležité uvést, že před přijetím NOZ byly licenční smlouvy pro předměty autorskoprávní ochrany řešeny autorským zákonem, licence pro předměty průmyslového vlastnictví pak byly zakotveny v obchodním zákoníku. NOZ tedy zjevně přinesl konečně jednotnou právní úpravu. Došlo ke zrušení ustanovení § 46 až 57 autorského zákona a licenční smlouva je nyní řešena prostřednictvím § 2358 až 2389 NOZ. Vedle obecných ustanovení, která platí pro všechny licenční smlouvy⁷², zahrnuje NOZ i zvláštní ustanovení, která se vztahují k licenci k předmětům chráněným AZ, zvláštní ustanovení pro licenční smlouvu nakladatelskou a zvláštní ustanovení pro práva související a pro právo pořizovatele databáze. Z obsahového hlediska je novinkou právě toto členění a jednotná úprava s licencemi v oblasti průmyslového vlastnictví. Jinak lze ustanovení NOZ považovat jako v podstatě totožná se zrušenými ustanoveními o licenční smlouvě v autorském zákoně. Novinku pak představuje samostatné uvedení licencí k právům, která souvisejí s právem autorským.⁷³

⁷⁰ BENEŠ, M., K. ČADA, Z. de KORVER, L. JAKL a P. VOJČÍK. *Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. ISBN 978-80-87956-29-8, s. 48

⁷¹ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁷² tedy včetně licenčních smluv k předmětům průmyslového vlastnictví

⁷³ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

4 Zaměstnanecké dílo

Jak již bylo nastíněno, zaměstnanecké dílo je upraveno prostřednictvím ust. § 58 zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů (AZ), kde je uvedeno, že se jedná o takové dílo, které bylo autorem vytvořeno za účelem splnění povinností plynoucích z pracovněprávního nebo služebního vztahu. Aby mohlo autorské dílo představovat dílo zaměstnanecké, je nutné, aby byly kumulativně splněny určité podmínky, které plynou konkrétně z ust. § 58 odst. 1 AZ – musí zaprvé dojít k vytvoření autorského díla, zadruhé musí mezi autorem díla a další osobou existovat zákonem specifikovaný právní poměr, zatřetí pak musí být dané dílo autorem vytvořeno za účelem splnění jeho povinností plynoucí mu z tohoto poměru.⁷⁴ Jmenované podmínky budou podrobněji vymezeny v následujícím textu práce.

4.1 Znaky zaměstnaneckého díla

Nyní tedy budou v následujícím textu práce jmenovány a detailněji rozebrány jednotlivé pojmové znaky zaměstnaneckého díla.

4.1.1 Existence autorského díla

Jak již bylo krátce nastíněno, specifikem zaměstnaneckých děl jsou okolnosti jejich vzniku a alokace možnosti vykonávat práva k nim mezi autorem a zaměstnavatelem. Specifikem tedy naopak není jejich samotná podstata, jelikož jde o díla dle ust. § 2 AZ. První a ústřední podmínkou pro možnost uplatnění režimu zaměstnaneckého díla je proto požadavek na to, aby došlo za využití tvůrčí činnosti daného autora k vytvoření díla, které bude splňovat veškeré předpoklady k tomu, aby se na něj mohla vztahovat ochrana dle AZ. Zaměstnaneckým dílem může být v praktické rovině v podstatě libovolné autorské dílo, nesehrává tedy

⁷⁴ TELEČ, I. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4, s. 559

rolí povaha (druh, forma vyjádření) daného autorského díla. Důležité jsou totiž výlučně okolnosti, které vedly k vytvoření tohoto díla.

4.1.2 Existence zákonem definovaného vztahu mezi autorem a další osobou

Druhým předpokladem, jehož splnění umožňuje uplatnit režim zaměstnaneckého díla, pak představuje existence určitého specifického a zákonem předpokládaného vztahu mezi autorem díla a další osobou, kterou je v tomto případě typicky zaměstnavatel. Dle ust. § 58 odst. 1 AZ přitom může jít o vztah pracovněprávní (rovněž agenturní zaměstnávání), případně pak o vztah služební, prostřednictvím ust. § 58 odst. 10 AZ je připuštěn rovněž vznik zaměstnaneckých děl ve vztazích mezi právnickou osobou a autorem, který představuje člena jejího statutárního orgánu nebo dalšího zvoleného nebo případně jmenovaného orgánu. Existence některého ze jmenovaných vztahů pak představuje aspekt odlišující zaměstnanecká díla od děl „obyčejných“, případně pak dalších děl zakázkových.⁷⁵ Identifikace uvedeného vztahu je zcela stěžejní z hlediska posouzení práv autora, resp. dalších osob k danému dílu.

4.1.3 Pracovněprávní vztah

Otázka, zda v určitém konkrétním případě mezi jednotlivými osobami existuje pracovněprávní vztah, představuje otázku týkající se pochopitelně pracovního práva. Správné stanovení povahy vztahu existujícího mezi autorem a osobou, pro níž bylo dané dílo vytvořeno,⁷⁶ má ústřední vliv na rovinu autorskoprávní. Termín pracovněprávního vztahu je optikou teorie pracovního práva pojmem relativně obsáhlým⁷⁷, v rámci problematiky zaměstnaneckých děl je však důležitý zejména poněkud užší pojem takzvaného základního pracovněprávního vztahu, jelikož v rámci tohoto vztahu lze uskutečňovat závislou

⁷⁵ především pak od děl, která byla vytvořena na objednávku v režimu ust. § 61 odst. 1 AZ

⁷⁶ především odlišení zaměstnance od nezávislého zhotovitele

⁷⁷ kromě individuálních pracovněprávních vztahů sem spadají dále rovněž pracovněprávní vztahy kolektivní

práci pro zaměstnavatele. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (ZP) pak mezi základní pracovněprávní vztahy řadí právní poměry specifikované prostřednictvím ust. § 3 ZP, jde o pracovní poměr a dále pak rovněž právní vztahy na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr. Lze uvést, že ke vzniku zaměstnaneckého díla může v praktické rovině dojít v rámci některého z uvedených vztahů. Mezi subjekty pracovněprávních vztahů pak lze shodně se ZP zařadit zaměstnavatele a zaměstnance, jímž může být na základě ust. § 6 ZP pouze fyzická osoba.

Definice závislé práce je obsažena v ust. § 2 ZP. Za základní charakteristiku závislé práce lze pokládat vztahy nadřízenosti a podřízenosti, kdy musí zaměstnanec při výkonu této závislé práce jednat dle pokynů zaměstnavatele; pracovněprávní vztahy se proto vyznačují určitou faktickou převahou zaměstnavatele nad zaměstnancem.⁷⁸ Závislá práce se vyznačuje tím, že je uskutečňována jménem zaměstnavatele a na jeho odpovědnost.⁷⁹ Zaměstnanci vykonávají pracovní činnost pro zaměstnavatele ve sjednané době, případně pak v době stanovené zaměstnavatelem, a to obvykle přímo na pracovišti zaměstnavatele, kdy za tento výkon práce získávají mzdu, plat nebo odměnu. Zaměstnanec musí dle ZP vykonávat své povinnosti v pracovněprávních vztazích osobně, nelze tedy jednat v zastoupení, případně pak za účasti 3. osoby. Pracovněprávní vztahy se dále vyznačují rovněž jistou nesamostatností zaměstnance, a tedy jeho závislostí na daném zaměstnavateli. V tomto kontextu jde o závislost osobní nebo hospodářskou. Vzhledem k tomu, že práce pojednává o zaměstnaneckém díle, je třeba doplnit, že nemůže jít o závislost charakteru tvůrčího, která by vedla k vyloučení možnosti vytvoření autorského díla zaměstnancem, jelikož by pak již nemohlo jít o unikátní duševní výtvar zaměstnance.⁸⁰ Zaměstnanec se v rámci pracovněprávního vztahu zavazuje k výkonu jisté stanovené činnosti pro zaměstnavatele, a tedy nikoliv k výsledku takové činnosti.⁸¹

⁷⁸ BĚLINA, M. *Zákoník práce: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-290-8, s. 33

⁷⁹ opak by pak představovala činnost nezávislého dodavatele, který by dle smlouvy poskytoval zaměstnavateli své služby mimo pracovněprávní vztah na své vlastní nebezpečí

⁸⁰ PRCHAL, P. *Zakázková autorská díla z pohledu práva závazkového a autorského*. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-7201-903-8, s. 60

⁸¹ HŮRKA, P. *Pracovní právo*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-540-1, s. 74

Pracovněprávní vztahy se kromě toho vyznačují rovněž tím, že zaměstnanec je zavázán pokyny kladenými zaměstnavatelem, přičemž na druhou stranu je zaměstnavatel oprávněn zaměstnanci přikazovat, jak a kdy má tento zaměstnanec práci vykonávat, kromě toho pak dochází také ke konkretizaci požadavků na výkon práce zaměstnancem (jde tedy o takzvané nařizovací právo zaměstnavatele).⁸² Míra uplatňování tohoto práva zaměstnavatele pak závisí také na konkrétním oboru činnosti daného zaměstnavatele nebo případně pracovní pozici, na které působí daný zaměstnanec. Vhodné jsou určité pokyny nebo odborné rady například u ryze mechanických činností (obsluha výrobní linky ve výrobním závodě), naproti tomu menší uplatnění nachází nařizovací právo zaměstnavatele v případě činností kreativního charakteru, kde by naproti tomu pevné vedení nebylo zcela vhodné.⁸³

Naproti tomu zaměstnavateli vzniká ve spojitosti s pracovněprávními vztahy mnoho komplexních povinností. Můžeme uvést, že zaměstnavatel musí přidělovat zaměstnanci práci a platit mu za provedenou práci mzdu, plat nebo odměnu. Zaměstnavatel je kromě toho musí také vytvářet pro svého zaměstnanci adekvátní a bezpečné pracovní podmínky pro výkon jeho práce, poskytovat zaměstnanci prostředky za účelem výkonu stanovených úkolů atd. S uvedenou závislostí zaměstnance na zaměstnavateli jsou proto v praktické rovině spjaty daleko vyšší nároky na zaměstnavatele ve srovnání kupříkladu se vztahy mezi objednatel a nezávislým zhotovitelem díla. Taková odlišnost je ze strany AZ reflektována prostřednictvím úpravy odlišného režimu pro díla zaměstnanecká a díla na objednávku.

Je tedy nutné brát v potaz vztah, v jehož rámci došlo k vytvoření daného díla. Nicméně je třeba si uvědomit, že rozlišení vztahu pracovněprávního rázu od vztahů mezi objednatel a zhotovitelem nemusí být v praktické rovině vždy naprosto jednoznačné.⁸⁴ Problematicky pak mohou působit především jisté „hraniční“ případy nezávislých zhotovitelů, kteří však na druhou stranu dílo vytvářejí pod dohledem, na základě pokynů a za současného využití prostředků

⁸² HŮRKA, P. *Pracovní právo*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-540-1, s. 76

⁸³ HŮRKA, P. *Pracovní právo*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-540-1, s. 74

⁸⁴ PRCHAL, P. *Zakázková autorská díla z pohledu práva závazkového a autorského*. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-7201-903-8, s. 64

objednatel, případně pak naopak zaměstnaných autorů⁸⁵, kteří si mohou zvolit co a jak tvořit. V rámci posuzování toho, zda jde o závislou práci, nebo naopak ne, je nutné zohledňovat v každém případě skutečnou vůli stran, s níž mezi nimi docházelo k uzavírání dané smlouvy.⁸⁶ Mezi další aspekty využitelné v rámci určování toho, zda bylo určité dílo zhotoveno v rámci závislého pracovněprávního vztahu, nebo nikoliv, pak můžeme zařadit kupříkladu otázku vlastnictví materiálu, nástrojů a dalších prostředků použitých v rámci tvorby, míru možnosti svobodného uvážení autora, zda a jak vytvoří určité dílo atd.⁸⁷ Uvedené hlediska však není možné aplikovat paušálně, je nutné posuzovat vždy v souhrnu a se zvážením veškerých adekvátních okolností případu (například specifika odvětví).

Dále stojí za zmínku, že dle novely pocházející z roku 2006⁸⁸ AZ doslovně řeší ve vztahu k zaměstnaneckým dílům rovněž problematiku agenturního zaměstnávání, které je upraveno prostřednictvím ust. § 307a a násl. ZP. Lze uvést, že výkon pracovní činnosti v rámci agenturního zaměstnávání je dle ZP pokládán za závislou práci, a tedy vztahy z hlediska agenturního zaměstnávání je nutné nahlížet coby vztahy pracovněprávní, v jejichž rámci může na základě AZ docházet ke vzniku zaměstnaneckých děl.

4.1.4 Služební vztah

Můžeme uvést, že kromě již popsaného vztahu pracovněprávního může docházet ke vzniku zaměstnaneckých děl rovněž v rámci vztahů služebních. V tomto kontextu se jedná o vztahy spojené s výkonem služby ve veřejném zájmu upravené prostřednictvím specifických právních předpisů. V současnosti jde především o vztahy vznikající v souladu se zákonem č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů, dále pak se zákonem č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších

⁸⁵ viz akademičtí pracovníci

⁸⁶ důležité především v případech takzvaného švarcsystému

⁸⁷ TELEČ, I. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4, s. 559

⁸⁸ zákon č. 216/2006 Sb. kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákon

předpisů, v neposlední řadě pak rovněž zákonem č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů.

4.1.5 Vztahy v rámci obchodních korporací

Z ust. § 58 odst. 10 AZ můžeme dále vysledovat, že zaměstnanecké dílo může vzniknout rovněž v rámci vztahu mezi právnickou osobou a autorem, který představuje člena jejího statutárního orgánu, resp. dalšího voleného či jmenovaného orgánu.⁸⁹ Do AZ vnesla ust. § 58 odst. 10 jeho novela z roku 2006. AZ díky tomu zohlednil specifický charakter vztahů mezi právnickou osobou a členy jejích orgánů, který se odlišuje od dalších vztahů předpokládaných ust. § 58 AZ uvedených výše. Můžeme pronést, že vztahy mezi právnickými osobami a členy jejích statutárních, volených či jmenovaných orgánů není možné zařadit pod vztahy zaměstnanecké nebo služební, jelikož jde v podstatě obvykle o vztahy obchodněprávního charakteru, které jsou založeny smlouvami příkazního typu.⁹⁰ Povinnosti člena statutárního nebo případně jiného voleného/jmenovaného orgánu právnické osoby mohou kromě toho tradičně vycházet rovněž ze zakladatelských dokumentů dané společnosti.

Právnická osoba se u zaměstnaneckých děl vzniklých v rámci vztahů s členy statutárních nebo dalších volených orgánů pro účely těchto děl pokládá za zaměstnavatele, tedy oplývá k dílu totožnými oprávněními, jaká by měl zaměstnavatel k dílu svého zaměstnance. Ust. § 58 odst. 10 AZ doslovně odmítá aplikaci režimu děl vytvořených na základě objednávky ve smyslu ust. § 61 AZ na taková díla.⁹¹

⁸⁹ blíže viz TELEČEK, I. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4, s. 566 - 567

⁹⁰ v případě obchodních korporací se pak typicky jedná o smlouvu o výkonu funkce ve smyslu ust. § 59 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, ve znění pozdějších předpisů

⁹¹ K uvedenému lze doplnit, že AZ v minulosti řadil mezi vztahy, v jejichž rámci může dojít k vytvoření zaměstnaneckého díla, doslovně v rámci svého ust. § 58 odst. 1 rovněž pracovní vztah mezi družstvem a jeho členem. V současnosti AZ však již uvedené vztahy doslovně neuvádí, pracovněprávní vztahy mezi družstvy a jejich členy je možné zařadit pod obecné pracovněprávní vztahy.

4.1.6 Dílo bylo vytvořeno ke splnění povinností vyplývajících z výše uvedeného vztahu

Třetí již krátce zmíněnou podmínkou, která umožňuje realizaci úpravy zaměstnaneckého díla ve smyslu ust. § 58 AZ, je požadavek na to, aby dané dílo bylo vytvořeno autorem v souvislosti s plněním jeho povinností plynoucích ze specifického závazkového poměru existujícího mezi tímto autorem a zaměstnavatelem. Pakliže je dílo vytvořeno kupříkladu zaměstnancem na pracovišti, nicméně mimo rámec běžných pracovních povinností, o zaměstnanecké dílo dle AZ nepůjde. Stěžejní úlohu vzhledem k zaměstnaneckým dílům proto sehrává správné stanovení toho, jakou činnost je možné pokládat za plnění povinností plynoucích ze vztahů vymezených prostřednictvím ust. § 58 AZ.

Můžeme uvést, že v případě pracovněprávního vztahu je zapotřebí se zaměřit na specifikaci druhu práce v rámci pracovní smlouvy, resp. v rámci dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr.⁹² V rámci druhu dané práce je vymezen okruh pracovních úkolů zaměstnance a představuje významnou náležitost každé pracovní smlouvy. A to dokonce natolik významnou, že bez ujednání o druhu práce nelze pracovní smlouvu platným způsobem uzavřít. Zaměstnavatel se vyznačuje pravomocí zadávat zaměstnanci práci, která se týká sjednaného druhu práce, zaměstnanci přitom není stanovena obecná povinnost k výkonu práce spadající mimo sjednaný druh práce.⁹³ Druh práce je nutné definovat v rámci pracovní smlouvy dostatečně určitě, jelikož přespříliš obecné vymezení by fakticky zaměstnavateli umožňovalo po zaměstnanci požadovat výkon libovolné pracovní činnosti, kromě toho by takové vymezené v praktické rovině neumožňovalo naplnění požadavku ust. § 34 ZP na vymezení druhu práce jako podstatné náležitosti pracovní smlouvy.⁹⁴ Od druhu práce, který představuje tedy podstatnou náležitost každé pracovní smlouvy, pak můžeme rozlišit pracovní náplň, kterou v praktické rovině mají zaměstnavatelé možnost jednostranně

⁹² Z hlediska agenturního zaměstnávání lze uvést, že v těchto případech je to uživatel (tedy jiný zaměstnavatel, kterému agentura práce dočasně přiděluje svého zaměstnance k výkonu práce) kdo „dle ust. § 309 odst. 1 ukládá zaměstnanci agentury práce pracovní úkoly, organizuje, řídí a kontroluje jeho práci a poskytuje mu rovněž k tomuto účelu příslušné pokyny

⁹³ Lze se však setkat s jistými výjimkami ve specifických situacích, což připouští konkrétně ust. § 41 ZP, jedná se o převedení na jinou práci

⁹⁴ BĚLINA, M. *Zákoník práce: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-290-8, s. 212

(kupříkladu prostřednictvím udělení určitých konkrétních pokynů) zpřesňovat obsah druhu práce, který byl sjednán v dané smlouvě, avšak je nutné, aby se zaměstnavatel v tomto směru držel v mezích druhu práce dle smlouvy.⁹⁵

Dále stojí za zmínku, že v případě služebního poměru definuje okruh služebních úkolů příslušné správní rozhodnutí služebního orgánu.⁹⁶ U člena orgánů právnické osoby jsou zpravidla vzájemná práva a povinnosti stran popsána v rámci smlouvy o výkonu funkce, resp. v dalších smlouvách sjednaných se společností, v rámci zakládacích dokumentů, případně by pak mohly vyplývat přímo ze zákonného předpisu.

Je důležité uvést, že za účelem prosazení režimu zaměstnaneckých děl sehraje roli, že v rámci dané smlouvy (rozhodnutí, zákonného ust.) nemusí být nutně uvedeno doslovně, že zaměstnanec je v daném vztahu povinen přímo k vytvoření určitého konkrétního autorského díla, resp. obecněji k vytváření autorských děl. Uvedené není v mnoha případech z podstaty věci dopředu stanovit, vznik autorskoprávní ochrany nezávisí na vůli stran, dílo může být vytvořeno, aniž by to bylo dopředu spolehlivě předvídatelné. Postačuje proto, že k vytvoření autorského díla reálně dochází, a že toto dílo představuje výsledek činnosti autora, kterou uskutečňoval z hlediska plnění svých povinností z daného právního poměru uzavřeného se zaměstnavatelem. Ke vzniku zaměstnaneckých děl bude docházet v rámci těch právních poměrů, kdy je s ohledem na stanovený druh práce nebo činnosti autora předpokládána (nevyklučována) jistá kreativní činnost.⁹⁷ Naproti tomu zaměstnanecká díla nebudou vznikat v takových případech, kdy je s ohledem na druh práce zahrnuta činnost výhradně mechanické, technické nebo srovnatelné činnosti netvůrčího charakteru (skladník). O zaměstnanecká díla pak nepůjde ani v případě činností výlučně pomocné povahy, přestože tyto mohou v praktické rovině s tvorbou díla souviset.⁹⁸

Pakliže by zaměstnanec v rámci pracovní doby (byť za využití prostředků svého zaměstnavatele) vytvořil naprosto stranou svých typických povinností k

⁹⁵ lze tedy uvést, že pracovní náplň nemůže přesáhnout rámec druhu práce

⁹⁶ Kupříkladu rozhodnutí o zařazení státního zaměstnance na služební místo, případně rozhodnutí o jmenování státního zaměstnance na služební místo představeného ve smyslu ust. § 23 zákona č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁷ tradičně se může jednat o činnost zaměstnaných grafiků, designérů, programátorů, vědeckých pracovníků atd.

⁹⁸ příkladem aby v tomto ohledu mohl být asistent v architektonické kanceláři, který má na starosti administrativní činnosti a chod kanceláře, zajišťuje materiály a pomůcky pro tvorbu jednotlivých architektonických projektů, na druhou stranu samotného tvůrčího procesu se neúčastní

zaměstnavateli autorské dílo, nešlo by o zaměstnanecké dílo v kontextu AZ. Vše by vedlo k tomu, že by k tomuto dílu zaměstnavatel oprávnění ve smyslu ust. § 58 AZ nenabyl. Pakliže by měl zaměstnavatel v úmyslu toto dílo využívat, bylo by k tomuto nutné svolení autora (kromě užití díla v mezích zákona), případně by mohlo jít o dílo na objednávku ve smyslu ust. § 61 AZ, pokud zaměstnavatel kupříkladu poskytl k vytvoření tohoto díla nějaký podnět. Smluvní strany by se proto vždy měly patřičně zaměřit na adekvátní stanovení povinností v rámci jejich vzájemného vztahu, jelikož je na tomto vymezení poměrně značně závislá následná možnost uskutečňovat práva k autorskému dílu, které v rámci tohoto vztahu vznikne. Činnost uskutečňovaná autorem by se měla vyznačovat dostatečnou šířkou, aby měl zaměstnavatel možnost využívat díla, jejichž tvorba si žádá investice tak, aby si zaměstnavatel zabezpečil ochranu vkladu do tvorby díla, nicméně současně s tím by neměl zaměstnavatel přesahovat rámec nutného a bezdůvodně omezovat možnost zaměstnance využívat svých odborných schopností, pracovat na díle v rámci svého volného času a uskutečňovat svá práva k těmto dílům, a tedy jeho základní právo chránit výsledky tvůrčí činnosti.

Dlužno dodat, že v praktické rovině může stanovení toho, co je možné pokládat za dílo vytvořené za účelem splnění povinnosti autora vyplývající mu ze vztahu k zaměstnavateli, představovat určité problémy. Příčinou mohou být kupříkladu mnohdy velice stručně sjednané pracovní smlouvy, kde je druh práce zaměstnance definován pouze velice obecně. Konkrétní náplň práce zaměstnance se přitom může v praxi postupně přirozeně lehce měnit. Problematické aspekty nacházejí svůj odraz v odborné literatuře, kde se odborníci nejsou schopni dohodnout na tom, jak by mělo být posouzeno, které dílo bylo vytvořeno za účelem splnění povinnosti autora. V rámci takzvaného formalistického přístupu je kupříkladu uváděno, že by software vytvořený osobou, která má ve své pracovní smlouvě vymezen druh práce v podobě činnosti softwarové analýzy, není vhodné za zaměstnanecké dílo pokládat. V tomto kontextu je tedy zásadní zejména znění pracovní smlouvy.⁹⁹ Zaznívají však rovněž opačné názory, kdy je uváděno, že posouzení toho, zda bylo dané dílo vytvořeno za účelem splnění povinností autora z právního vztahu k zaměstnavateli, je třeba vykonávat se zohledněním okolností daného případu. Společně s tím je nutné brát v potaz, jaká pracovní náplň je u

⁹⁹ JANSÁ, L. a P. OTEVŘEL. *Softwarové právo*. 2. vyd. Brno: Computer Press, 2014. ISBN 978-80-251-4201-1, s. 77

zaměstnavatele reálně vykonávána a je obvyklá, neměla by tedy být posuzována tato otázka formalisticky pouze dle znění dané pracovní smlouvy.¹⁰⁰

Dle mého názoru je v uvedeném směru nutné kvitovat názor Polčáka. Pracovní smlouvy jsou stejně jako pojmenování pracovních pozic v mnoha případech velmi obecně, kdy často nedostatečně ukazují na reálné povinnosti daného zaměstnance. V rámci posuzování toho, které dílo představuje dílo zaměstnanecké, a které nikoli, je nutné brát v potaz uvedenou pracovní náplň, zhodnotit, jakou konkrétní práci zaměstnavatel danému zaměstnanci typicky zadává, jaká míra autonomie je poskytnuta zaměstnanci z hlediska plnění jeho pracovních úkolů, zda má jistou diskreci z hlediska způsobu jejich plnění, resp. zda je pevně vázán vůlí zaměstnavatele atd. Výkon režimu zaměstnaneckého díla je spojen se závažnými dopady nejen pro zaměstnavatele a ochranu jeho investice, ale dále rovněž pro samotného zaměstnance, který je díky tomu zřetelně omezen v rámci svého výlučného a přirozeného práva na výsledky své tvořivé duševní činnosti. Je tedy nutné režim ust. § 58 AZ aplikovat výhradně v odůvodněných případech, fakticky korespondující s účelem tohoto zákonného ust., neposuzovat tedy podmínky pro jeho uplatnění formalisticky dle smlouvy, jelikož by mohly smluvní strany relativně jednoduše prostřednictvím vhodné formulace smlouvy vyloučit nebo naproti tomu aplikovat režim zaměstnaneckého díla i v takových případech, kdy k tomuto neexistuje objektivní důvod.

Na závěr je vhodné doplnit, že v případě sporu týkajícího se skutečnosti, zda bylo dané dílo vytvořeno za účelem splnění povinností plynoucích z některého ze vztahů ve smyslu ust. § 58 AZ, bude následně spočívat důkazní břemeno ve shodě s obecnými principy občanského práva procesního na navrhovatelí, což konstatoval Ústavní soud ve svém rozhodnutí.¹⁰¹

4.2 Fiktivní zaměstnanecká díla

Považuji za vhodné začlenit i takzvaná „fiktivní zaměstnanecká díla“ u kterých můžeme uvést, že PC programům a databázím, dále pak rovněž

¹⁰⁰ POLČÁK, R. *Právo informačních technologií*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-045-8, s. 178

¹⁰¹ viz rozhodnutí Ústavního soudu III. ÚS 3806/15 ze dne 14. března 2017

kartografickým dílům, která nepředstavují díla kolektivní (viz ust. § 59 AZ) je z hlediska právní úpravy zaměstnaneckých děl přiznáno specifické postavení. Prostřednictvím ust. § 58 odst. 7 AZ je totiž výslovně vztažen režim zaměstnaneckých děl na taková díla i v takové situaci, kdy byla tato vytvořena na objednávku. Režim děl vytvořených na základě objednávky ve smyslu ust. § 61 AZ se pak v případě takových děl není uplatněn. Objednatel fiktivních zaměstnaneckých děl bude pokládán tedy za zaměstnavatele. Díky tomu tento získá tedy ve vztahu k dílu totožné postavení, jako by pro něj bylo dílo vytvořeno jeho zaměstnancem za účelem splnění jeho pracovních povinností. Především lze uvést, že mu ze zákona dispozitivně vzniká právo na výkon majetkových práv k tomuto dílu. Ve srovnání s „běžným“ objednatelům díla tedy mají objednatelé počítačových programů, databází a kartografických děl, která nejsou díly kolektivními, dle AZ zásadním způsobem silnější postavení.

Pokud bychom se zabývali důvodem posílení postavení objednatele fiktivních děl, pak bychom mohli uvést, že tímto je zejména nutnost ochrany investice tohoto objednatele; AZ v tomto ohledu staví na předpokladu, že taková díla se vyznačují „investiční náročností“¹⁰², kdy jejich vytvoření si obvykle žádá vyšší investici do vybavení a prostředků (věcných či personálních) a kromě toho pak rovněž důkladnou organizaci práce, jejich vytvoření pak je kromě toho obvykle rovněž náročné i z časového hlediska. Mohli bychom konstatovat, že taková díla je vhodné podřadit pod úpravu děl zaměstnaneckých i kvůli tomu, aby bylo možné tato uvádět na veřejnost pod jménem zaměstnavatele (respektive objednatele), což je zejména v případě těchto děl ze strany zákonodárce vnímání jako praktické.

Dále lze pronést, že výčet děl v ust. § 58 odst. 7 AZ je taxativní¹⁰³, a to mimo jiné i s ohledem na fakt, že představuje v podstatě zásadní omezení práv autora k jeho vlastnímu dílu. Prostřednictvím ust. § 58 odst. 7 AZ je požadováno, aby jmenovaná díla nepředstavovala díla kolektivní. Takový požadavek však v praktické rovině nikterak neomezuje aplikaci režimu ust. § 58 AZ, jelikož v

¹⁰² TELEČ, I. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4, s. 565

¹⁰³ TELEČ, I. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4, s. 565

situaci, kdy půjde o dílo kolektivní, ust. § 59 odst. 2 AZ zařazuje rovněž taková díla pod režim děl zaměstnaneckých.¹⁰⁴

Dále je nutné upozornit na to, že v případě fiktivních děl je režim děl zaměstnaneckých ve smyslu ust. § 58 AZ uplatněn z logiky věci pouze v takovém případě, že na straně zhotovitele díla na objednávku stojí přímo sám autor coby fyzická osoba, která dílo na základě své vlastní činnosti vytváří. V praktické rovině však může být smlouva, na základě které má dojít k vytvoření díla, uzavírána coby zhotovitel i osoba právnická (tradičně se může jednat o softwarovou společnost, která se zaváže k vyvinutí na objednávku určitého PC programu, přičemž tento bude fakticky vytvořen jejími zaměstnanci, resp. externími programátory. Právnická osoba však podle tuzemského práva autora díla nikdy představovat nemůže. V takových situacích proto objednatel za zaměstnavatele ve smyslu ust. § 58 odst. 7 AZ pokládat není možné, jelikož dané dílo pro něj na objednávku nebylo vytvořeno přímo autorem, proto objednateli díky tomu nemůže ex lege vzniknout oprávnění výkonu majetkových práv ve smyslu ust. § 58 odst. 1 AZ. Podobně tomu bude v takovém případě, kdy zhotovitele díla představuje na jednu stranu osoba fyzická, nicméně tato se na druhou stranu tvorby díla svou tvůrčí činností neúčastní, dílo je v praktické rovině vytvořeno jejími zaměstnanci (respektive externími spolupracovníky coby subdodavateli). Také v takovém případě vzniká právo výkonu majetkových práv této osobě – zaměstnavateli autorů, a tedy nikoliv finálními objednateli daného díla.

Závěrem bychom mohli konstatovat, že v obou jmenovaných případech se ocitne objednatel díla v postavení „běžného“ objednatele, který v takové situaci, kdy není sjednáno odlišně, má pravomoc dané dílo užít k účelu plynoucímu ze smlouvy o dílo. Dále se pak nabízí pouze případné postoupení práva výkonu majetkových práv zhotovitelem na objednatele, pakliže má zhotovitel pravomoc majetková práva vykonávat a získal od autorů svolení s jejich postoupením, jinak udělení licence. V praktické rovině je nutné se na uvedené aspekty systematicky zaměřit a již při samotném sjednávání smlouvy o dílo (a to nikoliv v případech

¹⁰⁴ Přestože formulace ust. § 58 odst. 7 AZ může poskytovat takovou interpretaci, že se podmínka, aby se nejednalo o kolektivní dílo, týká pouze jmenovaných děl kartografických, režim zaměstnaneckého díla je přesto aplikován v případě všech těchto děl, proto není možné vztahovat podmínku, že nejde o kolektivní dílo, pouze na díla kartografická, jak to provádějí někteří z odborníků.

popsaných fiktivních zaměstnaneckých děl) je nutné si patřičně ujasnit, kdo představuje smluvní stranu, kým bude dané dílo fakticky tvořeno a jaké existují mezi těmito subjekty právní vztahy. Na základě těchto informací je následně pochopitelně nutné patřičně ošetřit práva smluvních stran k tomuto vytvořenému dílu.

5 Ochrana zaměstnaneckých děl

V následující kapitole přiblížím základní principy autorských děl obecně a dále se budu věnovat ochraně zaměstnaneckého díla a to jak ze strany zaměstnance, tak i zaměstnavatele.

5.1 Autorskoprávní ochrana

Lze tvrdit, že smyslem autorskoprávní ochrany¹⁰⁵ je v podstatě v první řadě ochrana investice, neboť tvorba každého jednotlivého autorského díla je pochopitelně spojena s jistými náklady. Tyto přitom mohou být jak materiálního rázu¹⁰⁶, tak může jít o nezanedbatelné náklady časové¹⁰⁷. Právě z uvedených důvodů poskytuje zákonodárce skrze zákon autorovi určitý specifický druh monopolu. Pouze samotný autor má tedy možnost svolit k užití díla, jeho změně či zveřejnění. Beneš a kol. dodávají, že vedle již zmíněné investice je rovněž poskytována ochrana autorově osobnostní složce, především se jedná o právo autora učinit rozhodnutí o tom, pod jakým konkrétním jménem bude dané dílo veřejně užíváno.¹⁰⁸

Můžeme uvést, že dílo splňující pojmové znaky autorského díla je následně chráněno právem autorským. Je však třeba poukázat rovněž na určité výjimky, kam patří díla uvedená v ust. § 3 AZ, která jsou naopak z ochrany autorským právem výslovně vyloučena, přestože pojmovým znakům autorského díla vyhovují. Příčinou jejich vynětí z ochrany pak je určitý veřejný zájem na zajištění možnosti užívat v důvodných případech autorské dílo, který má v těchto

¹⁰⁵ podobně jako je tomu u dalších práv duševního vlastnictví

¹⁰⁶ fotograf musí mít kvalitní fotoaparát, paměťovou kartu, stativ, ateliér, odpovídající software, malíř potřebuje barvy, štětky a plátno, programátor kvalitní a rychlý počítač a nainstalované počítačové programy

¹⁰⁷ každá tvůrčí práce trvá nějaký čas, spisovatel píše knihu i několik let, architekt navrhuje dům několik měsíců, scénárista píše scénář v řádu měsíců až let

¹⁰⁸ BENEŠ, M., K. ČADA, Z. de KORVER, L. JAKL a P. VOJČÍK. *Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. ISBN 978-80-87956-29-8, s. 19

případech přednost před zájmem ochrany práv autora k dílu, což potvrzuje kupříkladu Holcová.¹⁰⁹ Vzhledem k tomu, že při vyjmutí díla z autorskoprávní ochrany se jedná o zásah do práv autora k dílu, je výčet děl vyňatých z ochrany AZ v rámci ust. § 3 AZ charakteru taxativního. Ust. § 3 AZ je kogentní povahy, proto vynětí jmenovaných děl z autorskoprávní ochrany není možné prostřednictvím dohody smluvních stran upravit odlišným způsobem.¹¹⁰

5.2 Oprávnění autora

Lze uvést, že AZ obecně poskytuje zaměstnavateli za účelem ochrany jeho investice široké pravomoci ve vztahu k dílu. Protipólem pro tato právy zaměstnavatele jsou kromě osobnostních práv autora, která zůstávají nedotčena (přestože mnohdy v poněkud omezené míře), AZ rovněž poskytuje určitá oprávnění pro samotného autora díla, která budou v následujícím textu práce podrobněji popsána. Smyslem takových práv je pochopitelně minimálně do jisté míry vyvážit silnou pozici, kterou zastává právě zaměstnavatel.

5.2.1 Právo na poskytnutí licence autorovi

S ohledem na šířku oprávnění zaměstnavatele k zaměstnaneckému dílu libovolná hospodářská exploatace díla je odvislá výlučně od zaměstnavatele, jeho aktivity a schopností. Samotný autor pak v souvislosti se vznikem práva na výkon majetkových práv zaměstnavateli není schopen se užívání nebo případného zhodnocení svého vlastního díla účastnit. Pakliže se zaměstnavatel rozhodne pro to, že nebude práva k tomuto dílu vykonávat, resp. je nevykonává dostatečným způsobem, v podstatě takovým konáním znemožňuje možnost hospodářského využití autorského díla a jeho využití k danému účelu. Proto také upravuje ust. § 58 odst. 3 AZ právo pro autora díla požadovat, aby mu byla zaměstnavatelem

¹⁰⁹ HOLCOVÁ, I. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů): komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-049-6, s. 60

¹¹⁰ HOLCOVÁ, I. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů): komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-049-6, s. 62

poskytnuta licence k užití díla. Můžeme uvést, že smyslem tohoto je dosáhnout vyvážení oprávněných zájmů zaměstnavatele souvisejících s ochranou jeho investice se zájmem autora na tom, aby jím zhotovené dílo našlo uplatnění a jeho vlastní tvůrčí činnost tedy díky tomu nevyšla vniveč.

Pakliže daný zaměstnavatel (z důvodu nezájmu, neschopnosti nebo případně pro další důvody) dané autorské dílo patřičně nevytěžuje, je možné předpokládat, že potřeba ochrany investice daného zaměstnavatele do tvorby díla není natolik intenzivní, jelikož zaměstnavatel v případě nevyužívání díla o její zhodnocení neusiluje, resp. případně takového zhodnocení není schopen. Současně je možné uvedené právo nahlížet coby projev faktu, že zaměstnavatel nadále pouze uskutečňuje práva autora, který je dále autorem daného díla a je s tímto dílem jako projevem své vlastní osobnosti neodmyslitelně spjat, na základě čehož by neměl naprosto přijít o kontrolu nad svým vlastním dílem a jeho využíváním. V situaci, kdy je daný autor na základě AZ z hlediska svých práv natolik silným způsobem limitován, zcela jistě by měl mít právo přinejmenším na to, aby jeho vlastní práva byla realizována.¹¹¹

Dále stojí za zmínku, že zaměstnavatel je ve smyslu ust. § 58 odst. 3 AZ povinný licenci autorovi udělit, pakliže se nevyskytl žádný závažný důvod pro její odmítnutí. Nicméně AZ současně nikterak podrobněji nestanovuje, co konkrétně lze pokládat za zmíněný „závažný důvod“. Proto lze usuzovat, že jde o otázku legislativní, v rámci posuzování pak tedy bude nutné brát v potaz především specifika dané konkrétní situace, aby díky tomu mohly být spravedlivým způsobem vyváženy v mnoha případech protichůdné zájmy autora a zaměstnavatele.¹¹² Za závažný důvod by pak vzhledem k daným okolnostem bylo možné v praktické rovině pokládat kupříkladu oprávněné majetkové nebo případně osobní zájmy daného zaměstnavatele, nutnost ochrany obchodního tajemství nebo případně ochrany důvěrných informací daného zaměstnavatele, případně pak důvody, které by se týkaly sféry soutěžního práva (příkladem budiž existence konkurenční doložky autora).¹¹³ Každopádně v situaci, kdy

¹¹¹ HOLCOVÁ, I. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů): komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-049-6, s. 175

¹¹² TELEČ, I. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4, s. 562 - 563

¹¹³ TELEČ, I. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4, s. 562 - 563

zaměstnavatel z libovolného důvodu odmítne udělit licenci danému autorovi díly, pak je daný autor dle názoru Telece oprávněn obrátit se na soud a požadovat přezkoumání závažnosti důvodů, které zaměstnavatele vedly k tomuto odmítnutí.¹¹⁴

Je vhodné doplnit, že ze strany AZ je následně stanoven požadavek na to, aby byla licence autorovi daného díla poskytnuta za obvyklých podmínek. AZ v tomto ohledu opětovně nikterak blíže neupravuje, co je možné těmito obvyklými podmínkami rozumět, proto je nutné za účelem nalezení adekvátní odpovědi vzít v potaz specifika dané konkrétní situace. Kromě obvyklé ceny za poskytnutí srovnatelné licence je možné brát v potaz především samotnou povahu daného díla a možnosti z hlediska jeho užití takovým způsobem, aby došlo k udělení licence v takovém rozsahu, který umožní autorovi dílo smysluplně a účelně hospodářsky využívat.

5.2.2 Právo na přiměřenou dodatečnou odměnu

Nabízí se rovněž další právo, které je ze strany AZ přiznáno autorovi díla vzhledem k zaměstnaneckému dílu, a to opětovně pro dosažení určitého vyvážení značných oprávnění zaměstnavatele. Jedná se o právo na přiměřenou dodatečnou odměnu, která na základě úpravy v ust. § 58 odst. 6 AZ autorovi připadá v takových případech, kdy se mzda nebo případně jiná odměna, která byla zaměstnavatelem autorovi díla poskytnuta, dostane do očividného nepoměru k zisku, který zaměstnavatel získal na základě využití daného díla, a dále pak rovněž k významu, které dané dílo má pro dosažení zisku zaměstnavatele. Oprávnění požadovat přiměřenou dodatečnou odměnu je možné v podstatě pokládat za období takzvané „bestsellerové doložky“ u licenční smlouvy (viz ust. § § 2374 NOZ), a to s tou odlišností, že v případě přiměřené dodatečné odměny má autor daného díla se této možností platně vzdát, resp. lze ji prostřednictvím ujednání se zaměstnavatelem vyloučit.¹¹⁵

¹¹⁴ TELEEC, I. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4, s. 562 - 563

¹¹⁵ Viz ust. § 58 odst. 6 AZ, které doslovně připouští možnost odchylné úpravy

Můžeme uvést, že AZ tímto reaguje na fakt, že k tvorbě zaměstnaneckých děl dochází v praktické rovině v rámci určitých vztahů, kdy zaměstnavatel (případně pak jiná osoba nacházející se ve srovnatelném postavení) poskytuje autorovi daného díla mzdu nebo případně další odměnu za jeho činnost (obvykle dlouhodobě), přitom součástí této mzdy nebo odměny je již také odměna za vytvoření autorského díla. Vzhledem k povaze autorských děl, kdy jejich podobu a hodnotu obvykle není možné dopředu jasně odhadnout, mohou v praktické rovině nastávat situace, kdy dílo vytvořené zaměstnancem na základě své hodnoty a významu zásadním způsobem přesáhne mzdu nebo případně odměnu, kterou autor za vytvoření díla získá. Právo na přiměřenou dodatečnou odměnu je tedy určeno především ochraně majetkových zájmů autora a vynahrazuje autorovi díla absenci možnosti dosahovat zisku přímo na základě hospodářského využití svého díla.¹¹⁶

Dále je dle mého názoru důležité uvést, že vznik práva je v souladu s AZ podmíněn tím, že dojde ke zjevnému nepoměru již poskytnuté odměny za vytvoření daného díla k zisku zaměstnavatele, kterého tento díky danému dílu dosáhne (tradičním příkladem v tomto ohledu může být zisk z udělení licence k dílu). Důležité je dále rovněž to, aby souvisely zisky zaměstnavatele s exploatací autorského díla, tedy to, aby dané dílo sehrávalo v rámci tvorby zisku jistý význam. Z hlediska ust. § 58 odst. 6 AZ proto nebude adekvátní takový zisk zaměstnavatele, k němuž dané dílo žádným způsobem nepřispělo. Význam díla je přitom nutné poměřit s významem dalších aktivit daného zaměstnavatele, které by mohly ovlivnit dosažení zisku. Příkladem v tomto ohledu může být patrně zejména efektivně realizovaná reklamní strategie tohoto zaměstnavatele apod.¹¹⁷ Míra důležitosti tohoto díla z hlediska dosažení zisku následně bude v přímé úměře k výši přiměřené dodatečné odměny.¹¹⁸

Pokládám za důležité doplnit, že dikce ust. § 58 odst. 6 AZ výslovně nestanovuje, zda je právo na požadování přiměřené dodatečné odměny jednorázového charakteru, nebo zda lze naopak uvedené právo uplatnit vícekrát. Jisté je, že vznik

¹¹⁶ HOLCOVÁ, I. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů): komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-049-6, s. 177

¹¹⁷ TELEČ, I. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4, s. 565

¹¹⁸ TELEČ, I. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4, s. 565

práva podmiňuje vznik zjevného nepoměru mezi zisky zaměstnavatele a odměnou pro daného zaměstnance, přitom bychom si jistě mohli poměrně jednoduše představit, že ke vzniku takové situace dojde i poté, co již došlo k poskytnutí přiměřené dodatečné odměny. Vzhledem k potřebě na kompenzaci zásadního zásahu do práv autora k danému dílu nelze předpokládat, že by nemohlo dojít k uplatnění práva na poskytnutí přiměřené dodatečné odměny vždy, kdy dojde k naplnění podmínek stanovených v rámci ust. § 58 odst. 6 AZ.

Na závěr je vhodné připomenout, že právo na přiměřenou dodatečnou odměnu lze rovněž prostřednictvím smlouvy vyloučit. V určitých situacích však je toto právo vyloučeno samotným AZ. Jedná se konkrétně o případy počítačových programů, databází a kartografických děl, bez zřetele na to, zda jde v praktické rovině doopravdy o díla zaměstnanecká, nebo jsou naopak tato díla za zaměstnanecká pouze pokládána.¹¹⁹

¹¹⁹ na základě ust. § 58 odst. 7 AZ nebo § 59 odst. 1 a 2 AZ

6 Majetková práva k zaměstnaneckému dílu

V následující kapitole se zaměřím na exkurz do problematiky majetkových práv k zaměstnaneckému dílu. Pozastavím se u problematiky výkonu majetkových práv zaměstnavatelem a dále bude taktéž pojednáno o odlišení práva výkonu majetkových práv od převodu práv a licence.

6.1 Výkon majetkových práv zaměstnavatelem

Můžeme uvést, že AZ bere v potaz zvláštnosti vzniku zaměstnaneckých děl a nutnost ochrany investice zaměstnavatele do vytvoření díla daného zaměstnancem na základě toho, že je poskytnuto zaměstnavateli právo výkonu majetkových autorských práv k zaměstnaneckému dílu, na základě kterého má zaměstnavatel pravomoc dané dílo hospodářsky využívat a představovat nositele práv a povinností z tohoto plynoucích. Toto, je oproti předchozí zákonné úpravě výrazné posílení ochrany práv zaměstnavatele, vzhledem k tomu, že svěřuje výkon veškerých autorských majetkových práv zaměstnavateli jeho jménem a na jeho účet. Zatímco předchozí autorský zákon vymezoval rozsah povolených užití, která svěřoval zaměstnavateli¹²⁰ Právo výkonu majetkových práv vzniká pro zaměstnavatele dle ust. § 58 odst. 1 AZ, tedy ex lege a bez dalšího již na základě samotného okamžiku vytvoření díla (viz ust. § 9 odst. 1 AZ)¹²¹, pakliže si zúčastněné strany nesjednají do vytvoření díla odlišně. Jde tedy o zvláštní situaci, kdy jsou majetková práva k danému dílu od počátku vykonávána osobou odlišnou od autora, aniž by bylo nutné udělení souhlasu autora. Subjektivní práva autora k dílu jsou limitována zákonem, a to v zájmu určité konkrétní osoby (zaměstnavatele) a ochrany dané investice. Tím se takové takzvané kvazilicenční

¹²⁰ TELEČ, I. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4, s. 557

¹²¹ HOLCOVÁ, I. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů): komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-049-6, s. 174

omezení odlišuje od tzv. zákonných licencí, jejichž smyslem je zohlednit zejména veřejný zájem na užívání díla, jedná se tedy o zájem nejistého okruhu osob.

Za další specifikum pak lze pokládat, že předpokladem pro uplatnění tohoto kvalizicenčního omezení je jistý zákonem předpokládaný právní poměr mezi autorem díla a dalším jedincem (pracovněprávní, služební nebo další srovnatelný).¹²² Je vhodné uvést, že ust. § 58 odst. 1 AZ je svým charakterem dispozitivní, nabízí výslovnou možnost, aby se zaměstnanec společně se zaměstnavatelem sjednal do doby, kdy dojde ke vzniku díla, jinak. Právo výkonu majetkových práv přiznané AZ zaměstnavateli je proto možné naprosto vyloučit, případně pouze částečně omezit.¹²³ AZ nestanovuje zvláštní formu za účelem sjednání režimu odlišného od zákona. Na základě běžné praxe, v souladu s občanským zákoníkem je možné tedy, že odlišně si zúčastněné strany mohou zvláštní podmínky sjednat kupříkladu i ústní formou. V zájmu vyloučení případných sporů je však samozřejmě vhodné provádět taková právní jednání písemnou formou.

Můžeme uvést, že právo na výkon majetkových práv k dílu vzniká osobě lišící se od autora pouze v zákonných případech – tedy u zaměstnaneckých děl, v případě určitých děl ve smyslu ust. § 58 odst. 7 AZ, pakliže jsou vyhotovena na objednávku, v případě děl kolektivních pak ve smyslu ust. § 59 odst. 1 AZ, kdy je aplikována úprava děl zaměstnaneckých. Zákonnou limitací práv autora zaměstnaneckého díla a svěřením práva výkonu majetkových práv zaměstnavateli AZ vyvažuje nutnost přiznat zaměstnavateli jistou ochranu jeho investice do tvorby díla, aniž by tímto byla prolomena zásada objektivní pravdivosti autorství, na níž stojí celé tuzemské autorské právo. Dle této může autora představovat výhradně fyzická osoba, na základě jejíž tvůrčí činností bylo dílo vytvořeno. Základem ochrany investice je fakt, že rozsáhlá výhradní práva k dílu zaměstnavateli poskytují možnost dané dílo hospodářsky vytěžovat, díky čemuž se může zasadit o návratnost jeho investice do tvorby daného díla.

Můžeme uvést, jak již bylo řečeno, že zaměstnavatel u zaměstnaneckých děl majetková práva uskutečňuje přímo svým vlastním jménem a na svůj vlastní účet, z čehož ostatně plyne, že tento tedy nejedná v rámci výkonu práv jako například

¹²² TELEČ, I. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4, s. 556

¹²³ kupříkladu pro jisté účely užití díla zaměstnavatelem

zástupce autora, který dané dílo vyhotovil.¹²⁴ Ve shodě se zásadou objektivní pravdivosti autorství a zákazem převodu autorských práv *inter vivos* je rovněž v tomto případě zaměstnavatel pouhým odvozeným nositelem autorských práv, jelikož tento ze zákona uskutečňuje práva originárně náležící autorovi. Z uvedeného tedy můžeme odvodit, že zaměstnavateli připadá výhradně právo na výkon majetkových práv, tedy nikoliv majetková práva sama o sobě, stejně tak mu nepřipadá ani autorské právo jako takové.¹²⁵

Dále lze konstatovat, že právo na výkon majetkových práv k dílu, pakliže nebylo smluveno jinak, obsahuje výkon všech majetkových práv, která jsou ze strany AZ autorovi daného díla přiznána. Zaměstnavateli tedy zákonodárce poskytuje, co se týče zaměstnaneckých děl především právo dané dílo užívat, a to libovolně, v libovolném rozsahu, a to včetně práva poskytnout oprávnění k užití díla jiné osobě ve formě licence, umožnit jiné osobě udělovat podlicence nebo případně postoupit licenci jiné osobě.¹²⁶ Z hlediska principu ochrany investice zaměstnavatele pak sehraává roli, že zaměstnavateli také připadají všechny výnosy související s užíváním díla, a to včetně výnosů z poskytování licencí jiným osobám.¹²⁷ Prostřednictvím ust. § 41 AZ má zaměstnavatel možnost dovolávat se vlastním jménem ochrany autorského práva v případě, že dojde k jeho porušení, a to v rozsahu, v němž disponuje oprávněním tato práva vykonávat.

Dále je dle mého názoru vhodné uvést, že zaměstnavatel není žádnou zákonnou úpravou omezen z hlediska toho, pro jaké účely a v jakém rozsahu bude moci majetková práva k danému dílu vykonávat, pakliže mezi stranami nedojde ke sjednání úpravy odchylné od zákona. Stávající AZ nelimituje možnost vykonávání majetkových autorských práv na předmět činnosti zaměstnavatele. Zaměstnavatel má díky tomu možnost majetková práva uskutečňovat v plném rozsahu a pro libovolné účely, a tedy pro vlastní potřebu i vnější potřebu, případně poskytnutí díla široké veřejnosti. Omezení zaměstnavatele dle AZ v tomto ohledu

¹²⁴ HOLCOVÁ, I. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů): komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-049-6, s. 175

¹²⁵ HOLCOVÁ, I. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů): komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-049-6, s. 175

¹²⁶ TELEČEK, I. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4, s. 557

¹²⁷ HOLCOVÁ, I. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů): komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-049-6, s. 172

představují pouze obecné povinnosti v rámci výkonu práv, především pak povinnost vykonávání ve shodě s dobrými mravy, povinnost respektu vůči obecným právním zásadám, mezi které patří kupříkladu zásada *neminem laedere* – nikomu neškodit či *nemo turpitudinem suam allegare potest* – nikdo nemůže mít prospěch ze své vlastní nepoctivosti.¹²⁸ Zaměstnavatel by proto především měl v rámci výkonu majetkových práv k dílu zohledňovat oprávněné zájmy autora díla, omezení však pochopitelně představují rovněž osobnostní práva daného autora k danému dílu, která jsou pro autora nadále v podstatě nedotčena. Odpovídajícím bude v případě zaměstnaneckých děl především právo na užití díla takovým způsobem, který nevede ke snížení jeho hodnoty (viz ust. § 11 odst. 3 AZ), resp. právo autora na udělení svolení se změnami nebo zásahy do díla. Omezení zaměstnavatele na základě osobnostních práv autora díla představuje projev faktu, že autor je se svým dílem neodmyslitelně spojen, nemá možnost se svých práv k danému dílu naprosto vzdát, z čehož ostatně plyne, že zaměstnavateli uvedená práva zákon pouze „propůjčuje“.

Osobu, která je oprávněna uskutečňovat majetková práva ve smyslu ust. § 58 odst. 1 AZ, představuje obecně zaměstnavatel. Přitom může jít nejen o osobu fyzickou, ale dále rovněž o osobu právnickou. Poněkud problematicky by pak mohla působit otázka agenturního zaměstnávání, a to s ohledem na specifickou koncepci agenturního zaměstnávání, v jehož rámci dochází k přidělování zaměstnanec zaměstnavatelem (agenturou práce) k vykonávání pracovní činnosti pro jiného zaměstnavatele (uživatele). Pak by z hlediska autorskoprávního mohlo docházet k určitým nejasnostem týkajícím se toho, kdo představuje osobu, která je oprávněna vykonávat práva k zaměstnaneckému dílu ve smyslu ust. § 58 odst. 1 AZ. Proto je prostřednictvím AZ a jeho ust. § 58 odst. 9 objasněno, že pro účely zaměstnaneckých děl je za zaměstnavatele v rámci agenturního zaměstnávání pokládán takový zaměstnavatel, u něhož zaměstnanec (autor díla) dočasně uskutečňuje práci (tedy uživatel, nikoliv pracovní agentura). Jde tedy o jistou odchylku, kdy právo vykonávat majetková práva k danému dílu ze zákona prosazuje osoba lišící se od autora i zaměstnavatele. Nicméně dodejme, že ust. § 58 odst. 9 AZ je svým charakterem pouze dispozitivní, proto lze připustit, aby došlo mezi zúčastněnými stranami ke sjednání odlišného režimu.

¹²⁸ TELEEC, I. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4, s. 558

Dále je vhodné uvést, že vlivem svěřeni práva výkonu majetkových práv k dílu zaměstnavateli je současně v adekvátním rozsahu limitován autor díla z hlediska své možnosti uskutečňovat majetková práva ke svému dílu, a to nejen ve vztahu k zaměstnavateli, ale dále rovněž ve vztahu k 3. osobám.¹²⁹ Pakliže by samotný zaměstnanec měl v úmyslu majetková práva k dílu vykonávat, muselo by to být sjednáno se zaměstnavatelem, a to konkrétně ve formě licenční smlouvy, popřípadě pak prostřednictvím sjednání režimu odlišného od dispozitivního ust. § 58 AZ. S ohledem na rozsah, v němž je právo na výkon majetkových práv svěřeno zákonodárcem zaměstnavateli, dochází k omezení subjektivního autorského práva autora v podstatě až „na nulu“, kdy je autor nadále příjemcem pouze takzvaného „holého autorství“.¹³⁰

Z hlediska doby trvání práva na výkon majetkových práv lze pronést, že ke vzniku tohoto práva dochází u zaměstnavatele v okamžiku vzniku díla, toto následně trvá během doby trvání majetkových autorských práv; zákonodárce pro případ zaměstnaneckých děl nestanovuje v tomto směru žádných odchylek od obecné úpravy. Nicméně prostřednictvím ust. § 58 odst. 1 AZ je připuštěna možnost, aby mezi stranami došlo k ujednání doby trvání práva výkonu majetkových práv i odlišným způsobem. V tomto směru lze pronést, že je možné přemýšlet pouze o zkrácení doby trvání práva zaměstnavatele, tedy nikoliv naopak o jeho prodloužení, jelikož poté, co zaniknou majetková práva k dílu, by již zaměstnavatel pochopitelně neměl co vykonávat. Kromě toho je vhodné doplnit, že zaměstnavatel obecně nespadá mezi osoby, které mají možnost se ve smyslu ust. § 11 odst. 5 AZ dovolávat postmortální ochrany díla.¹³¹ Problematicky pak může působit stanovování doby trvání majetkových práv v takových případech, kdy bylo zaměstnanecké dílo publikováno pod jménem zaměstnavatele, bez uvedení jména skutečného autora, jelikož nemusí být nutně v každém případě možné poté stanovit okamžik smrti autora díla. Pak je tedy nutné analogicky aplikovat ust. týkající se doby trvání majetkových děl k

¹²⁹ a tedy nedisponuje oprávněním své dílo užívat, případně pak kupříkladu poskytovat licence 3. osobám

¹³⁰ TELEČ, I. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4, s. 558

¹³¹ pakliže není současně jednou z osob, které jsou v rámci tohoto výčtu uvedeny

anonymním a pseudonymním dílům ve smyslu ust. § 27 odst. 3, resp. odst. 4 AZ.¹³²

6.2 Odlišení práva výkonu majetkových práv od převodu práv a licence

Přes vše uvedené je nutné zákonné oprávnění na výkon majetkových práv k dílu rozlišovat od úplného převodu majetkových práv na zaměstnavatele. Lze uvést, že prostřednictvím ust. § 58 odst. 1 AZ není nikterak dotčena zásada nepřevoditelnosti majetkových práv *inter vivos*, a proto k převodu práv (pravý převod) nemůže dojít na základě zákona ani případné smlouvy mezi zúčastněnými stranami. S ohledem na rozsah limitace práv autora k dílu vlivem prosazení režimu zaměstnaneckého díla však je možné fakticky pohlížet na svěřeni práva výkonu majetkových práv zaměstnavateli coby na takový institut, který se převodu práv v určitých směrech velmi přibližuje. Zákonodárce prostřednictvím této právní konstrukce, v jejímž rámci zaměstnavatel práva pouze uskutečňuje, sice bezesporu vyšel vstříc zásadě pravdivosti autorství a tuzemskému kvazidualistickému pojetí autorského práva, avšak dopady pro autora díla má zmíněné kvazilicenční omezení autorského práva v případě zaměstnaneckých děl v určitých směrech velice podobné situaci, kdy by došlo k převedení jeho práv na zaměstnavatele.

Pokládám za důležité rovněž upozornit, že není možné vykonávat majetková práva s poskytnutím pravomoci vykonávat právo dílo užit, tedy licence na bázi licenční smlouvy ve smyslu ust. § 2358 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (NOZ).¹³³ V případě licence jde o závazek, na základě kterého se autor daného díla zavazuje strpět využití jeho díla v určitém a specifikovaném rozsahu jiným jedincem. Naproti tomu právo výkonu majetkových práv vzniká zaměstnavateli *ex lege*¹³⁴, a týká se, pokud nedojde mezi stranami ke sjednání odlišných podmínek, všech majetkových práv k danému dílu, tedy nikoliv pouze

¹³² HOLCOVÁ, I. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů): komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-049-6, s. 177

¹³³ Je vhodné uvést, že NOZ sjednotil úpravu licenční smlouvy, která byla před zavedením NOZ roztržena v několika právních předpisech, přitom AZ zahrnoval specifickou úpravu licenční smlouvy pro případ autorských děl. V současné době je na autorskoprávní licence aplikována pouze úprava provedená NOZ.

¹³⁴ smluvní strany jej mohou pouze prostřednictvím smlouvy vyloučit nebo omezit

práva dané dílo užít. Kromě toho právo nabyvatele licence k dílu je obecně omezeno rovněž závazkovou povahou licenčního vztahu – licenci totiž nabyvatel získává až v okamžiku dohodnutém ve smlouvě a licenční smlouvu lze také ukončit.¹³⁵ U licence se nabyvatel licence vyznačuje závislostí na vůli autora, který může trvání licence dokonce také jednostranným způsobem ukončit. Právo výkonu majetkových práv naproti tomu trvá v průběhu celé doby trvání majetkových práv (pokliže není sjednáno odlišně), proto je díky tomu poskytnuta zaměstnavateli poněkud jistější pozice.

K dalšímu je vhodné uvést, že licenční smlouvy lze uzavírat ve své podstatě s libovolnou osobou, neexistuje tedy v tomto ohledu nezbytný předpoklad existence zákonem definovaného vztahu (například pracovněprávního) mezi autorem a nabyvatelem licence. Rozsah limitace autora z hlediska udělení licence se přitom může velice lišit, a to dle dohody zúčastněných stran. Licence se díky tomu vyznačuje schopností autora omezovat o mnoho méně, než jej je omezen právem výkonu majetkových práv k danému dílu. Licence rozlišujeme výhradní i nevýhradní, kdy má autor pravomoc dané dílo nadále užívat a poskytovat další licence (viz ust. § 2360 a násl. NOZ), může být omezena na základě svého účelu, na základě rozsahu daných práv, případně pak rovněž na základě území, kde je poskytována. Součástí práva výkonu majetkových práv pak naopak žádná podobná omezení nejsou, jediné omezení zaměstnavatele uskutečňujícího majetková práva pak tedy představuje právě nutnost respektovat osobnostní práva autora a obecné právní zásady v rámci výkonu práv.

Je tedy možné na základě tohoto exkurzu shrnout, že udělení práva na výkon majetkových práv zaměstnavateli z hlediska rozsahu limitace práv autora se nachází mezi převodem majetkových práv s translativním účinkem a udělením práva dané dílo užít na bázi licenční smlouvy. Každopádně právo výkonu majetkových nabízí zaměstnavateli v mnoha směrech velice silné a vhodné postavení. Především pak v rámci režimu dle ust. § 58 AZ zaměstnavatel získává širší oprávnění ve srovnání s licenční smlouvou, přičemž není z hlediska možnosti vykonávat majetková práva závislý na závazkovém vztahu s autorem díla. Právo

¹³⁵ Kromě samotných obecných možností k ukončení smlouvy se nabízí v případě licence dále rovněž určité možnosti specifické, které jsou detailněji upraveny prostřednictvím NOZ. Od licenční smlouvy lze odstoupit z důvodu nečinnosti nabyvatele licence (ust. § 2378 a násl. NOZ), případně pak z důvodu změny přesvědčení autora (ust. § 2382 NOZ).

výkonu majetkových práv je takovým institutem, který se velmi přibližuje převodu majetkových práv.

6.3 Osobnostní práva autora

Můžeme uvést, že zatímco majetková práva autora k danému zaměstnaneckému dílu dle AZ v takovém případě, že nedojde mezi zúčastněnými stranami ke sjednání jiného, vykonává zaměstnavatel, osobnostní práva autora k danému dílu ve smyslu ust. § 58 odst. 4 AZ zůstávají nedotčena. AZ tedy v rámci pojetí kvazidualistické koncepce autorského práva respektuje úzké spojení osobnostních práv s autorem díla a bere v potaz zájem na ochraně zaměstnavatele a jeho investice do daného díla především v majetkové sféře, na straně druhé pak respektuje rovněž potřebu nezasahovat více než je nezbytné do zájmů autora daného díla. Uvedené ust. je kromě toho také možné spojovat se zásadou objektivní pravdivosti autorství, kdy svěřením výkonu majetkových práv zaměstnavateli žádným způsobem nezpochybňuje samotné autorství dané osoby k zaměstnaneckému dílu jako takové. Především tedy tímto nedochází k dotčení osobnostního práva autora osobovat si své autorství ve smyslu ust. 11 odst. 2 AZ.

Je však třeba poukázat na to, že AZ současně v následující větě ust. § 58 odst. 4 stanovuje vyvratitelnou domněnku, na základě které přes výše uvedené k jistému omezení osobnostních práv autora ve prospěch daného zaměstnavatele v praktické rovině přesto může dojít. V tomto ohledu je tedy předpokládáno, že autor poskytl danému zaměstnavateli, který vykonává majetková práva k dílu, současně svolení k publikování daného díla, jeho úpravám, zpracování, a to včetně překladu, kromě toho pak rovněž ke spojení díla s dalším dílem, jeho zařazení do díla souborného, v neposlední řadě pak taktéž k tomu, aby zaměstnavatel bylo uvedeno dané dílo na veřejnost pod jeho jménem. Může tedy ve skutečnosti dojít k dotčení osobnostního práva autora na rozhodnutí o zveřejnění díla (viz ust. § 11 odst. 1 AZ), práva na nedotknutelnost díla (viz ust. § 11 odst. 3 AZ) i práva rozhodnout o tom, jak konkrétně má být uveden údaj o autorství díla při jeho publikování nebo případném dalším užití (viz ust. § 11 odst. 2 AZ).

Zahrnutím výše uvedené domněnky AZ zohledňuje fakt, že také osobnostní práva mohou sehrávat úlohu v rámci výkonu majetkových práv, kdy mnohdy za účelem efektivního hospodářského využívání díla a zhodnocení investice zaměstnavatele je nutné ze strany zaměstnavatele zasáhnout také do práv osobnostních. V tomto směru je možné doplnit, že zpravidla je nutné dané dílo upravovat pro potřeby rozličného užití tohoto díla, případně pak ne vždy je žádoucí a prakticky realizovatelné uvádět na díle jméno jeho autora, příkladem by se mohlo stát logo zaměstnavatele. Ochrana investice pak v takovém případě opětovně převažuje nad právy autora k jeho vlastním duševním výtvoru. Nemůže být pochyb o tom, že jde o ust. praktické, jehož prostřednictvím je možné účelné využívání tvorby zaměstnanců pro potřeby zaměstnavatele, nicméně optikou samotných autorů může být možnost omezení jejich osobnostních práv k dílu vnímána jako poněkud citlivá záležitost. Ostatně v případě zaměstnaneckých děl autorům díla zbývá nadále pouhé „holé autorství“, kdy kupříkladu autorské označení může představovat jediný faktor, který může danému autorovi poskytnout jisté zadostiučinění, pakliže nemá možnost ze svého výkonu jiným způsobem těžit. Je nutné doplnit, že zaměstnavatel by měl vždy z hlediska omezování autora v jeho osobnostních právech postupovat takovým způsobem, aby k tomuto omezení docházelo pouze v takovém rozsahu, který je zcela nezbytný za účelem efektivního vykonávání daných majetkových práv.¹³⁶ Dále je vhodné konstatovat, že v případě uvádění díla na veřejnost ze strany zaměstnavatele pod jeho jménem by vzhledem k uvedenému nemělo být autorovi bezdůvodně upíráno jeho právo na to, aby byl uveden jako autor díla ve smyslu ust. § 11 odst. 2 AZ, jelikož by takové počínání bylo obyčejně klasifikováno jako takové omezování práv autora, které je již nad rámcem výše popsané nutnosti.¹³⁷¹³⁸

Dále bychom mohli uvést, že ust. § 58 odst. 4 AZ je svým charakterem dispozitivní, zákonodárce však zahrnutím domněnky (byť vyvratitelné) svědčící zaměstnavateli vyvozuje v tomto směru nároky na jistou bdělost autora daného

¹³⁶ TELEČ, I. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4, s. 563 - 564

¹³⁷ TELEČ, I. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4, s. 564

¹³⁸ Nadto lze uvést, že uvedení autora díla může ovlivnit počítání doby trvání majetkových práv k dílu. Proto bychom mohli odvodit, že označení autora v konečném důsledku může být i v zájmu samotného zaměstnavatele, jelikož doba trvání majetkových práv bude počítána až od smrti autora (respektive posledního autora), a zaměstnavatel má díky tomu obyčejně možnost dosáhnout delší doby trvání těchto práv ve srovnání se situací, kdy by daného autora neoznačil.

díla. Přitom v jistém ohledu oslabuje autorovo postavení v rámci případného vyjednávání se zaměstnavatelem ohledně práv zúčastněných stran k dílům daného zaměstnance.

Další možnost zásahu do osobnostních práv autora (v tomto případě se jedná o zásah do práva na nedotknutelnost díla) pak přináší ust. § 58 odst. 5 AZ, jehož prostřednictvím je dispozitivně stanovena vyvratitelná domněnka, že autor poskytl danému zaměstnavateli svolení dokončit nehotové díla v případě, že nastane jedna ze dvou situací. První takovou situací představuje skončení právního vztahu autora k zaměstnavateli před dokončením díla, kdy se typickým příkladem může stát případ ukončení pracovního poměru některým ze způsobů dle ust. § 48 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, případně pak jiného právního poměru, který podmiňuje uplatnění režimu zaměstnaneckého díla. Nemusí však v každém případě jít nezbytně o zánik celého poměru, důležitý je totiž v tomto ohledu zánik povinnosti autora k výkonu činnosti pro zaměstnavatele, v jejímž rámci dochází k tvorbě daného díla.¹³⁹ Nabízejí se tedy kupříkladu i případy změn pracovní smlouvy, kdy dochází ke sjednání naprosto odlišného druhu práce, v jehož rámci již nadále dílo nebude tvořeno. Dalším příkladem uvedeným v rámci ust. § 58 odst. 5 AZ je existence důvodných obav, že daný zaměstnanec dílo nedokončí řádně nebo včas na základě potřeb zaměstnavatele. V tomto směru by se vhodným příkladem mohla stát situace, kdy z dosavadního plnění povinností autora vycházejí pochybnosti o tom, zda je daný autor schopen dílo dokončit takovým způsobem, aby bylo pro zaměstnavatele použitelné a funkční, případně taková situace, kdy se u daného zaměstnance objeví trvalejší překážka, která mu bude bránit ve výkonu činnosti pro zaměstnavatele – onemocnění, rodičovská dovolená atd.). Ze strany AZ však nadále není blíže specifikováno, kdy je možné takové obavy zaměstnavatele pokládat za odůvodněné, takovou otázku tedy bude nutné posuzovat se zvážením veškerých relevantních okolností daného konkrétního případu.¹⁴⁰ Prostřednictvím ust. § 58 odst. 5 AZ pak je dále umožněno smluvní odchýlení stran, přesto však AZ opětovně na základě zákonné domněnky posouvá rovnováhu mírně ve prospěch zaměstnavatele. Možnost zaměstnavatele dokončit dílo ve jmenovaných případech však je logickým a

¹³⁹ TELEEC, I. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4, s. 564

¹⁴⁰ TELEEC, I. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4, s. 564

opodstatněným důsledkem nutnosti ochrany investice zaměstnavatele do díla, což brání tomu, aby zaměstnanec na základě své vlastní neschopnosti nebo ukončení právního vztahu se zaměstnavatelem dosavadní investice do díla ve své podstatě znehodnotil. Naproti tomu zaměstnavatel i při dokončování díla musí respektovat uvedenou přiměřenost zásahů do osobnostních práv daného autora k dílu.

7 Závěr

Na závěr je zcela jistě vhodné shrnout obsah práce a zamyslet se nad splněním cíle této diplomové práce. Práce byla zasvěcena problematice právní úpravy institutu zaměstnaneckých děl v tuzemské právní úpravě a jejím základním cílem bylo detailněji představit platnou právní úpravu zkoumané oblasti a poskytnout čtenáři práce ucelený výklad zaměstnaneckého díla coby významného institutu autorskoprávní ochrany. V rámci práce byl popsán nejprve historický vývoj oblasti autorského práva, kdy byla v rámci samostatné podkapitoly práce vymezena rovněž historie autorského práva na území naší země. V rámci kapitoly následující byly čtenáři práce představeny ústřední pojmy zkoumaného tématu, a tedy pojem autorského práva společně s ústředními principy jeho ochrany, dále pak pojem autorského díla. Zbytek práce již byl zasvěcen problematice zaměstnaneckého díla, kdy byla v rámci samostatných kapitol práce vymezena specifika právní úpravy institutu zaměstnaneckého díla včetně jeho ochrany a otázky majetkových práv k zaměstnaneckému dílu.

V rámci zpracování práce bylo zjištěno, že prostřednictvím institutu autorského práva je poskytnuto každému jedinci osobnostní právo na jeho vlastní produkt, který představuje výsledek tvůrčí lidské (duševní) činnosti. Vznik tohoto autorství se váže ke vzniku tvůrčího díla a toto dílo je automaticky chráněno autorským zákonem. Mohli bychom pronést, že autorská práva majetková ve své podstatě představují právo dané dílo užít a udělit další osobě prostřednictvím smlouvy oprávnění vykonávat toto právo. Je přitom nutné poukázat zejména na přirozenoprávní vnímání autorského práva v tuzemském prostředí. Autorské právo v subjektivním smyslu je ze strany AZ vnímáno coby primárně osobnostně-právní, kdy je jeho primárním smyslem ochrana zájmů autora a jeho díla, s nímž je tento autor neoddělitelně spojen. To následně nachází svůj odraz mimo jiné kupříkladu rovněž v rovině zásad objektivní pravdivosti autorství, nepřevoditelnosti autorských práv *inter vivos* a fixace osobnostních práv na osobu autora. Kromě toho autora díla může představovat v souladu s dikcí AZ výhradně člověk.

Lze uvést, že AZ se navzdory tomu vyznačuje určitou tendencí v řadě ohledů poskytovat výhodnější podmínky pozici investora, a to dokonce na úkor

oprávnění autora k jeho vlastnímu dílu. Toto je v praktické rovině pozorovatelné především právě v případě děl zaměstnaneckých, ale dále rovněž v případě děl fiktivních zaměstnaneckých a kolektivních, kde nastává situace, že jsou autorova majetková práva k danému dílu omezena v podstatě až „na nulu“ v souvislosti se svěřením práva na výkon majetkových práv zaměstnavateli. AZ taktéž v případě zaměstnaneckých děl připouští možnost podstatných zásahů do práv osobnostních. Nicméně je nutné doplnit, že tato míra limitace práv autora může být ospravedlněna prostřednictvím míry zásluhy investora na vzniku zaměstnaneckých děl, která je v případě takových děl obyčejně relativně zásadního charakteru. Nicméně ze strany AZ je autorům zaměstnaneckých děl poskytnuto další oprávnění ve formě práva na udělení licence a na přiměřenou dodatečnou odměnu, která může umožnit kompenzaci omezení práv k dílu pro daného zaměstnance.

Dále stojí za zmínku, že AZ obecně preferuje autonomii vůle stran, kromě toho připouští možnost, aby si autor společně s investorem našel svou vlastní harmonii z hlediska práv a povinností prostřednictvím vzájemného smluvního ujednání. Kromě toho sehrává významnou roli, že AZ rozlišuje míru limitace práv autora s ohledem na to, jaké výše obyčejně v rámci daného právního vztahu dosahuje investice investora do tvorby daného díla. Lze uvést, že investice zaměstnavatele bude v největší pravděpodobnosti naprosto zásadní, jelikož investor na sebe bere mnohá rizika, díla se kromě toho vyznačují značnou časovou i finanční náročností. Naproti tomu investice objednatelů do díla, které je tvořeno nezávislým samostatným zhotovitelem, která spočívá byť v pouhé úhradě ceny daného díla, představuje odůvodnění limitace autora díla pouze ve zcela nutném rozsahu.

Dále můžeme uvést, že stávající způsob řešení, kdy jsou ze strany AZ rozlišovány autorskoprávní režimy v případě jednotlivých zakázkových děl určitým paušálním způsobem s ohledem na vztah, v němž se nachází autor a investor, tedy nikoliv dle určitých konkrétních okolností tohoto vztahu, je dle mého názoru nutné pokládat za adekvátní kompromis mezi nutností reflektovat faktický rozdíl každého jednotlivého vztahu a zájem na zachování jisté právní jistoty.

Můžeme uvést, že finální limit omezení autora ve prospěch daného investora pak představují právě základní zásady autorskoprávní ochrany. V tomto ohledu AZ prostřednictvím zakotvení nepřevoditelnosti autorských práv *inter vivos* a zásady objektivní pravdivosti autorství nepřipouští, aby autor jako jedinec, kterým bylo dané dílo vytvořeno, byl svých práv osobnostně-právního charakteru naprosto zbaven. Přestože je tedy autor z hlediska svých práv k danému zakázkovému dílu ve větší nebo menší míře limitován v rámci potřeby poskytovat ochranu investici osoby, které je dané dílo určeno, fakt, že je nadále originárním subjektem autorských práv v průběhu celého jeho života, mu nabízí možnost přinejmenším v jisté míře nakládání s daným dílem nadále kontrolovat, působit na něj, v určitých situacích pak z něj dokonce majetkově těžit.

Na úplný závěr je vhodné dle mého názoru uzavřít prohlášením, že legislativní úprava problematiky zaměstnaneckých děl v současném AZ je relativně adekvátně řešena.

Domnívám se, že byl cíl práce splněn.

Resumé

The diploma thesis is focused on the issue of the valid legislation of employee's work in the domestic legislation and its basic aim is to present the current legislation of the researched area in more detail and provide the reader with comprehensive interpretation of the employee's work as an important institute of copyright protection.

The thesis describes first historical development of the area of copyright, whereby the separate subchapter also defines the history of copyright in the Czech Republic.

The following chapter introduces the central concepts of the examined topic, and the concept of copyright together with central principles of its protection, as well as the concept of copyright and finally the issue of legal protection of copyright works.

The rest of work is devoted to the issue of employee work, whereby separate chapter of the work will also define issue of property rights to the employee work.

Keywords: employment work, copyright, copyright work, property rights, licence agreement

8 Seznam použitých zdrojů

8.1 Monografie, publikace, sborníky

BĚLINA, M. *Zákoník práce: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-290-8.

BENEŠ, M., KČADA, Z. de KORVER, L. JAKL a P. VOJČÍK. *Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. ISBN 978-80-87956-29-8.

BOHÁČEK, M. a L. JAKL. *Právo duševního vlastnictví*. Praha: Oeconomica, 2002. ISBN 80-245-0463-4.

HOLCOVÁ, I. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů): komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-049-6.

HŮRKA, P. *Pracovní právo*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. Právní učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-540-1.

CHALOUPKOVÁ, H., H. SVOBODOVÁ a P. HOLÝ. *Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) a předpisy související: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 80-7179-840-1.

JANSA, L. a P. OTEVŘEL. *Softwarové právo*. 2. vyd. Brno: Computer Press, 2014. ISBN 978-80-251-4201-1.

JIROVSKÝ, V. *Kybernetická kriminalita: nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1561-2.

KNAP, K. *Autorský zákon a předpisy související: komentář*. 5. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 1996. ISBN 80-7201-049-2.

KOUKAL, P. a J. NECKÁŘ. *Autorská práva a práva související v daňových souvislostech*. Olomouc: ANAG, 2011. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-687-7.

POLČÁK, R. *Právo informačních technologií*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-045-8.

PRCHAL, P. *Zakázková autorská díla z pohledu práva závazkového a autorského*. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-7201-903-8.

ŠALOMOUN, M. *Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. C.H. Beck pro praxi. ISBN 978-80-7400-097-3.

ŠEBELOVÁ, M. *Autorské právo: zákon, komentáře, vzory a judikatura*. Brno: Computer Press, 2006. Právo pro denní praxi (Computer Press). ISBN 80-251-1090-7.

TELEC, I. *Autorský zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4.

TELEC, I. *Přehled práva duševního vlastnictví I*. Doplněk, 2002.

TELEC, I. *Tvůrčí práva duševního vlastnictví*. Brno: Doplněk, 1994. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-0885-7.

8.2 Právní akty

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, v účinném znění

8.3 Soudní rozhodnutí

rozhodnutí Ústavního soudu III. ÚS 3806/15 ze dne 14. března 2017

8.4 Elektronické zdroje

HOUSER, Pavel. Počátky autorského práva, cechy a rejstříky. In: *SCIENCEmag* [online]. 2017 [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <https://sciencemag.cz/pocatky-autorskeho-prava-cechy-a-rejstriky/>